

Збірник наукових матеріалів
XLII Міжнародної науково-практичної
інтернет - конференції
el-conf.com.ua

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ»

6 квітня 2020 року

Частина 12

м. Вінниця

Актуальні проблеми сучасної науки, XLII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 6 квітня 2020 року. – Ч.12, с. 88.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XLII Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Актуальні проблеми сучасної науки», 6 квітня 2020 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
21018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Історичні науки

<i>Дутчак О.І.</i> МУЗЕЙНИЦТВО ПРИКАРПАТТЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – 30-Х РР. XX СТОЛІТТЯ У ДОСЛІДЖЕННЯХ НАУКОВЦІВ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ	5
<i>Коник А.А.</i> КРАСЗНАВЧИЙ МАТЕРІАЛ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ	10
<i>Наджафов І.Д.</i> ПАЛЕОЛОГІВСЬКЕ ВІДРОДЖЕННЯ: ЗАВЕРШАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБРАЗУ ВІЗАНТІЙСЬКОГО ІМПЕРАТОРА.....	15
<i>Семенчук В.М.</i> СИМВОЛІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОРНАМЕНТІВ УКРАЇНСЬКИХ ВИШИТИХ РУШНИКІВ НА ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНІ.....	19

Політичні науки

<i>Бориско О.М.</i> ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З БІЛОРУССЮ	23
<i>Олкова-Михницька А.В.</i> ЖІНКА-ЛІДЕР В ОРГАНАХ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: ПРОБЛЕМИ САМОУСВІДОМЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ	29
<i>Ostapiak V.I.</i> КРИЗИ ГЛОБАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ТА ПАНДЕМІЇ	36

Філософські науки

<i>Біланов О.С., Кустарьова Л.П.</i> ПРОБЛЕМИ БІОЕТИКИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ	38
<i>Кібенко Е. О.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕТОДІВ ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТІВ У ПОДРУЖЖІ	41
<i>Ткаченко В.В.</i> ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ ТА ЙОГО РИТОРИЧНЕ ТВОРЕННЯ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ.....	44
<i>Шувалов В.С.</i> ВІДОБРАЖЕННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ М. КУЗАНСЬКОГО У ПРАЦЯХ Г. СКОВОРОДИ.....	47

Юридичні науки

<i>Стукаленко В.В.</i> МЕСЕДЖ ЩОДО СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ, ЯКІ ВИСТУПАЮТЬ ОБ'ЄКТОМ ОХОРОНИ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	51
<i>Терещенко В.</i> ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ	55

<i>Тюлюбаєва К.Д., науковий керівник Дубович О.В.</i> ПРОБЛЕМАТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ОСОБИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ.....	59
<i>Феськова Н.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ ТА ПРИМУСОВОГО ЛІКУВАННЯ	61
<i>Фурман А.В.</i> СУТНІСНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «СУВЕРТИТЕТ» ТА ЗМІСТОВНИЙ АСПЕКТ ЙОГО РІЗНОВИДІВ	65
<i>Хімін Ю.С.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ДОСТОВІРНОСТІ ПОКАЗАНЬ СВІДКІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	69
<i>Ховпун О.С.</i> ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФАРМАЦІЄЮ.....	72
<i>Чернік С.Д.</i> ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ БАТЬКІВ ЩОДО УТРИМАННЯ ДИТИНИ В УКРАЇНІ В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД....	77
<i>Шумський О.А.</i> БЕЗАЛЬТЕРНАТИВНЕ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ: КОНСТИТУЦІЙНО ЧИ НІ?.....	81

МУЗЕЙНИЦТВО ПРИКАРПАТТЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – 30-Х РР.
ХХ СТОЛІТТЯ У ДОСЛІДЖЕННЯХ НАУКОВЦІВ
КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Дутчак О.І.

*доцент, ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені Василя Стефаника»,
Івано-Франківськ, Україна*

Починаючи з II половини ХІХ та до кінця 30-х рр. ХХ ст. на Прикарпатті проходив процес формування та розвитку музейної справи та музейних інституцій, краєзнавчо-етнографічний та мандрівний рухи. У тематичному руслі музейництва Прикарпаття цього періоду можна виокремити кілька головних блоків: формування приватних колекцій та музейних інституцій, музейна діяльність громадських організацій, діяльність окремих діячів з розвитку музейної справи, краєзнавчо-колекційна діяльність, тощо. Формування музейних збірок та окремих колекцій здійснювалося представниками різної етнічної приналежності (українцями, поляками, євреями та ін.). Ці чинники обумовлюють складну структуру досліджуваного явища).

Тематична «роздробленість» та поліаспектність не стали перешкодою розгортання наукових досліджень музейництва на Прикарпатті другої половини ХІХ – 30-х рр. ХХ століття. Проблеми формування та розвитку музейництва на Прикарпатті знайшли своє висвітлення на сторінках наукових доробків науковців кінця ХІХ – початку ХХІ століття. Разом з тим поліаспектна структура досліджуваного явища обумовила різнотематичну спрямованість сучасних наукових досліджень.

Дослідженнями проблем музейництва на Прикарпатті другої половини ХІХ – 30-х рр. ХХ століття займалися, в основному, західноукраїнські вчені. Це науковці провідних наукових установ Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей.

Продуктивні напрацювання фактографічного характеру здійснили івано-франківські історики та музеєзнавці. Це доробки П. Арсенича [1-2],

В. Бурдуланюка [3-4]. Вони висвітлюють генезу музейництва на Прикарпатті за досліджуваного періоду, розширюють уявлення про формування окремих музейних інституцій у контексті розвитку культурних процесів того часу.

Окрім того, ґрунтовними, інформативними та цікавими є наукові розвідки низки вчених, що проливають світло на різні тематичні блоки досліджуваної проблеми. Це дослідження внеску в розвиток музейної справи відомих краєзнавчих персоналій Галичини [5], та огляд історико-краєзнавчих музеїв Західної України Б. Вола [6], мистецтвознавчі аспекти музейництва Галичини О. Волинської [7], історичні витоки музейної справи в Галичині М. Гнатюка та М. Грепіняка [8]. Дослідженню самодіяльних музеїв у 20-30-х роках ХХ століття та окремих музейних присвячені наукові праці В. Романюка [9], Б. Савчука [10], О. Синиці [11], І. Цуцман [12].

ґрунтовністю проаналізованого матеріалу, виваженістю оцінок, вагомими теоретико-методологічними напрацюваннями характеризуються наукові праці тернопільських науковців, присвячені вивченню актуальних проблем музейництва на Прикарпатті другої половини ХІХ – 30-х рр. ХХ століття. Так, відома науковець Н. Заставецька актуалізує проблематику музейництва Прикарпаття у контексті пам'яткоохоронного руху та відповідної діяльності польських та українських громадських та молодіжних товариств [13-17]. Н. Заставецькою, а також І. Зуляком здійснено ґрунтовний аналіз пам'яткоохоронної діяльності музеїв [18-20], зокрема музейних зібрань «Просвіти» [21; 22], діяльність якої у досліджуваний період мала вагомий вплив на розвиток музейництва на Прикарпатті, так як сприяла формування колекцій та музейних зібрань, накопиченню та обліку музейних пам'яток.

Увесь проаналізований корпус історіографічних джерел повною мірою розкриває різні аспекти досліджуваного явища, але його аналіз дозволяє констатувати наявність у сучасній українській історіографії музейництва на Прикарпатті другої половини ХІХ – 30-х рр. ХХ століття двох взаємопов'язаних наукових проблем. По-перше, можна констатувати потребу в комплексних дослідженнях, які б акумулювали всі здобуті попередніми науковими

напрацювання фактографічного та теоретичного характеру. По-друге, переважаюча більшість наукових праць, присвячених вивченню музейництва на Прикарпатті другої половини ХІХ – 30-х рр. ХХ століття характеризується описовістю та має фактографічний характер. Тому нагальною є потреба узагальнення наявного корпусу відомостей на основі провідних сучасних теоретико-методологічних напрацювань, що здійснити новий, більш глибокий аналіз проблематики музейництва на Прикарпатті другої половини ХІХ – 30-х рр. ХХ століття.

Література:

1. Арсенич П. З історії музеїв Галичини. Краєзнавчий збірник на пошану Богдана Гаврилів. Івано-Франківськ: Типовіт, 2003, С. 152-155.
2. Арсенич П., Паньків М. Гуцульщина в збірках музеїв. Гуцульщина. перспектива її соціально-економічного і духовного розвитку в незалежній Україні. Івано-Франківськ, 1994, С. 54-56.
3. Бурдуланюк В.М. Музеї наукового товариства імені Шевченка. Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. XV. Історія. Івано-Франківськ, 2009, С. 3-10.
4. Бурдуланюк В. Історія культури Прикарпаття: короткий нарис. Івано-Франківськ, 1997, 95 с.
5. Вол Б. Історико-краєзначі музеї Західної України: особливості становлення. Історіографія проблеми. Історичні пам'ятки Галичини: матер. наук. краєзнавчої конф. (м. Львів, 26 жовтня 2003 р.). Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003, С. 98-104.
6. Вол Б., Борищак М. Галицьке краєзнавство в іменах. Історичні пам'ятки Галичини: матер. наук. краєзнавчої конф. (м. Львів, 26 жовтня 2000 р.). Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. С. 104-111.
7. Волинська О. Музейництво Галичини першої третини ХХ століття. Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. Івано-Франківськ, 2003. Вип. VII, С. 30-36.
8. Гнатюк М.В., Грепиняк М.І. З історії музейної справи в Галичині. Красною гір натхненні: Народне мистецтво Гуцульщини і Покуття (кінець ХІХ – початок ХХ ст.): майстри, школи, музеї. Івано-Франківськ, 2010, С.139-149.

9. Романюк В. Музей-світлиця «Руської трійці». Краєзнавць Прикарпаття, 2017, № 30, С. 61-62.
10. Савчук Б. Українські самодіяльні музеї в Галичині у 20-30-х роках ХХ ст. / Борис Савчук/ Історичні пам'ятки Галичини: матер. наук. краєзнавчої конф. (м. Львів, 26 жовтня 2000 р.). Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001, 111-117.
11. Синиця О. Музейне будівництво на Прикарпатті. Вдячна долі. Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2006, С. 224-235.
12. Цуцман І.Я. Музеї Покуття та їх місце в збереженні історико-культурної спадщини краю (на прикладі Коломийського району). Карпатський край., 2014, № 2 (5), С. 82-90.
13. Заставецька Н. Українське музейництво Галичини крізь призму пам'яткоохоронної політики Другої Речі Посполитої (1930-ті рр.). Культурна спадщина України: матер. між нар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 15–16 травня 2009 р.). Умань: Видавець Чибаненко Ю., 2009, С. 170-178.
14. Заставецька Н. Дослідження пам'яткоохоронного руху 1920–1930-х рр. на території Західної України в сучасній українській історіографії. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Історія. 2009. Вип. 3, С. 300-309.
15. Заставецька Н. Пам'яткоохоронний аспект діяльності польських громадських організацій і товариств на західноукраїнських землях (1918–1939 рр.). Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Історія. Тернопіль, 2008. Вип. 3, С. 240-246.
16. Заставецька Н. Участь українських молодіжних товариств Східної Галичини у збереженні історико-культурної спадщини краю (1920–1930-ті рр.) / Наталія Заставецька. Каразінські читання (історичні науки): матер. міжн. наук. конф. (24 квітня 2009 р.). Харків: ХНУ ім. В. Каразіна, 2009. С. 127–128.
17. Заставецька Н.І. Збереження пам'яток історії та культури у Західній Україні (1920–1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступня канд. іст. наук: спец. 07.00.01. "Історія України". Львів, 2010, 20 с.

18. Заставецька Н.І. Особливості реалізації ідеї збереження пам'яток у Західній Україні польськими музеями (1920–1930-ті рр.). Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Історичні науки. Луганськ, 2008. № 15 (154) серпень. С. 156-166.

19. Заставецька Н. Діяльність українських музейних осередків щодо збереження пам'яток воєнної історії у Східній Галичині (20–30 рр. ХХ ст.). Воєнна історія Поділля та Буковини: наук. зб. матер. Всеукраїнської наук. військово-історичної конф. (25-26 листопада 2009 р., м. Кам'янець-Подільський). Київ, 2009, С. 271-275.

20. Заставецька Н. Пам'яткоохоронна діяльність музеїв на західноукраїнських землях у 30-ті рр. ХХ ст. Шевченківська весна. Історія: матер. між нар. наук-практ. конф. молодих учених. Київ: СПД Цимбаленко Є.С., 2008, С. 150-152.

21. Заставецька Н. Музейницький аспект діяльності “Просвіти” у Східній Галичині (1868–1939 рр.). “Просвіта” в національно-культурному житті українського народу (до 140-річчя з часу заснування): матер. Міжнар. наук. конф. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. С. 82-87.

22. Зуляк І. Роль “Просвіти” Західної України у розвитку музейної справи в міжвоєнний період (1919-1939). Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В.Гнатюка, серія: Історія. Тернопіль, 2007. Спецвипуск, С. 101-105.

КРАЄЗНАВЧИЙ МАТЕРІАЛ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Алла Анатоліївна Коник
викладач вищої категорії,
викладач-методист
завідувач економічного відділення
ВП НУБіП України «Бобровицький коледж
економіки та менеджменту ім. О.Майнової»
м.Бобровиця, Україна

Історія України – один із складових всього спектра історичних наук, відіграє провідну роль у процесі формування високої історичної свідомості, людської особистості, інтелекту та політичної культури. Слід погодитися з твердженням, що можна не знати тисячі наук і все таки бути освіченою людиною, але не любити та не знати історію може тільки людина нерозвинута розумово.

Вже наші давні пращури гідно оцінювали значення історичного досвіду попередніх поколінь і необхідність його вивчення. Видатному римському оратору Цицерону належить слушний висновок про історію, яка є «великою наставницею життя». А наш безсмертний Кобзар, звертаючись до українців, закликав:

Подивіться лишень добре,
Почитайте знову
Тую славу. Та читайте
Од слова до слова
Не лишайте ані нитки
Ніже тії коми,
Все розберіть... та спитайте
Раді себе: що ми?
Чиї сини? Яких батьків?

Особливо злободенно це звучить в наш час, коли перед освітою постає питання збудити й активізувати історичну пам'ять кожного українця, звеличити героїчні діяння предків, вказати на гідні наслідування зразки патріотизму, героїзму, безоглядної самопожертви в ім'я вольності і свободи рідного народу. Краєзнавча діяльність сприяє вихованню патріотів України – людей високої культури та духовності. У процесі активного підняття історії рідного краю, витоків національної культури в студентів виховуються почуття чуйності, доброти, дбайливе ставлення до історії рідної землі.

Краєзнавство допомагає студентам зрозуміти нерозривний зв'язок подій, що відбуваються в нашому краї, з подіями загальнодержавними, всеукраїнськими. Шляхом переосмислення історико-краєзнавчого матеріалу кожний студент визначає своє місце в житті.

Формування в студентській молоді почуття національної свідомості і гідності здійснюється при розкритті трагізму і героїки нашої історії в лекціях, спецкурсах, на семінарах, практичних тематичних заняттях у музеях.

У позааудиторній роботі насамперед використовуються форми, спрямовані на самостійну інтелектуальну діяльність студентства по формуванню національних цінностей. Серед цих найбільше визнання отримують:

- науково-теоретичні студентські конференції як щорічні традиційні, так і присвячені знаменним історичним датам;
- творчі історико-етнографічні вечори, яким передуює дослідницька робота студентів з вивчення історії рідного краю та широке використання місцевого краєзнавчого матеріалу при підготовці рефератів, доповідей;
- зустрічі з активними учасниками історичних подій минулого та суспільно-політичного життя на сучасному етапі;
- екскурсії в історичні місця;
- виховні заходи з використанням краєзнавчого матеріалу.

В цілому вся краєзнавча робота ґрунтується на таких основних принципах:

- цілеспрямованість і активність у вивченні краю;

- сучасність краєзнавчого матеріалу;
- дослідницький принцип;
- науковість, історизм.

Одним із таких творчих надбань є використання в процесі вивчення історії України краєзнавчих матеріалів. Завдяки їм інтерактивні методи отримують додаткове смислове значення і носять більш виражене виховне спрямування. І це не випадково, адже, щоб розуміти події сучасного життя і бачити величні перспективи дальшого розвитку, потрібно знати не лише загальні закономірності історичного процесу, а й конкретні події, які відбувалися в рідному краї. Вивчення місцевого історичного матеріалу збагачує уявлення студентів про епоху, активізує їх розумову діяльність на заняттях і створює кращі можливості для того, щоб вони не тільки зрозуміли, але й відчули особливості життя і побуту.

Звичайно, відомості з історії свого краю розглядаються тільки як допоміжні матеріали, але вони надають можливість ілюструвати і конкретизувати історичні події, зробити знання студентів міцнішими і глибшими.

Значне місце в навчальному процесі відводиться краєзнавчим екскурсіям. Чернігівщина – одна з яскравих, славних сторінок у літописі Української держави. Численні історичні, архітектурні, природні пам'ятки є красномовними свідками ратної і трудової звитяги багатьох поколінь. І без ознайомлення з ними неможливо сформувати як цілісну картину загальноісторичного процесу, так і вивчати історію рідного краю. Студенти відвідують краєзнавчий музей м. Бобровиці або інші музеї області чи пам'ятні місця.

Залежно від вікових і психологічних можливостей пропонується завдання на екскурсію. Наприклад, відповісти під час екскурсії чи після підбиття її підсумків на запитання узагальнюючого характеру.

Вивчення світової історії та історії України слід починати з родини, адже пам'ять про своїх пращурів – не забаганка, а природна потреба триматися свого родоводу, оберігаючи в такий спосіб сімейні реліквії і традиції та передаючи їх у спадок наступним поколінням.

Історія родо­во­ду вивчається студентами за такими рекомендаціями:

1. Прізвище, ім'я студента, національність, рік народження, місце народження.

2. Мої батьки (батько, мати – також її дівоче прізвище, сестри, брати. Їхня спеціальність. Як допомагають мені навчатися?).

3. Мої предки – дідусь, бабуся, прадід, прабаба. Прізвища. Живуть чи померли? Де поховані? Чим займались раніше, які знали народні традиції, ремесла, що про них говорять батьки? Про які цікаві історичні факти, події, дізнались з їх уст?

4. Що мені відомо про моїх родичів (їх освіта, умови життя, чим займаються, заняття)? Чи знають український фольклор? Які з народних пісень їм найбільш до вподоби і чому? За що люблять і поважають своїх предків? Як доглядають за могилами і пам'ятниками померлих? Кого з них наслідують у своєму житті? Запишіть до свого родо­во­ду пісні, легенди, приказки, колядки, гаївки, які знають ваші батьки й родичі. Чи збереглися у вашій сім'ї перекази, легенди про визначних представників роду? Яке походження вашого прізвища? Які легенди і перекази з ним пов'язані?

Крім того, проводяться бесіди:

- “Історія села – історія нашої Батьківщини”;
- “Роль і місце вивчення історії села (міста) в нашому житті”;
- “Історія села (міста) в народних переказах”.

В навчальній роботі неможливо обійти увагою історичне краєзнавство, яке є невід'ємним елементом отримання знань з історії, формування наукового світогляду та виховання почуття патріотизму. Мета і напрямки діяльності гуртка визначається не тільки освітніми потребами, а насамперед, необхідністю виховання патріотів, молоді, що знає своє національне начало і родинне джерело.

Особливо великий вплив на студентів мають екскурсії, які проводяться в музеях, де вони наочно знайомляться з надбаннями свого народу. Зокрема, перше знайомство з коледжем відбувається в стінах музею коледжу. Студенти

допомагають в поповненні музею новими експонатами, співпрацюють із краєзнавчими музеями Бобровицького району і міста Бобровиця, зокрема з музеєм П.Г. Тичини, з музеєм пам'яті декабристів в с. Вороньки, що дає можливість проводити спільні заходи, спрямовані на збереження пам'яті про великих синів України: встановлення історичної правди. Під час екскурсій знайомляться з пам'ятками історії та культури, історичними та пам'ятними місцями і зустрічаються з цікавими людьми, науковцями, краєзнавцями. Це стимулює їх цікавість до історії рідного краю, що дає можливість краще орієнтуватися в історичних подіях, закріплює набуті знання та прагнення до пізнання нового.

Історичне краєзнавство – невід'ємний елемент отримання знань з історії, формування наукового світогляду та виховання почуття патріотизму. Використання краєзнавчих матеріалів в процесі навчальної роботи сприяє утвердженню в свідомості молоді необхідності консолідації на основі національної ідеї, вихованню почуття чуйності, доброти, дбайливого ставлення до історії рідної землі. Активний спільний пошук викладача і студентів розвиває особистість і формує патріота своєї Батьківщини, дає можливість на конкретних прикладах ознайомитись з особливостями історичних явищ свого краю, сприяє формуванню світогляду студентів, допомагає зрозуміти закономірності історичного процесу, нерозривний зв'язок подій, що відбуваються в їхньому краї з подіями загальнодержавними, всеукраїнськими.

У кожен історичну епоху виховують не абстрактну людину, а представника того чи іншого народу, носія нової національної культури. Це сприяє вихованню патріотів, громадян, здатних до відродження історії України, відновлення її генетичної пам'яті і давніх традицій народу.

Завдяки патріотизму, любові до рідного краю, його історії, подій, що відбулися в рідному селі та місті формується у студентів почуття любові і поваги до своєї Батьківщини, рідного краю, прагнення юнаків і дівчат замислитися над змістом життя, показати своє розуміння і ставлення до подій та людей. Шляхом переосмислення історико-краєзнавчого матеріалу кожний студент визначає своє місце в житті.

Література:

1. Історія України. Навчальний посібник. Воронянський О.В. - Х. 2005.
2. Історія України. Неупереджений погляд. Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І.- Х. Школа, 2008.
3. Історія України. Бойко О.Д. – К.,2009.
4. Концепція національного виховання // Рідна школа.-1996-№6
5. Науменко О. М. Деякі аспекти підготовки майбутніх учителів до використання засобів ІКТ в навчальній діяльності [Електронний ресурс] / О. М. Науменко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2007. – №3(4).

Історичні науки

ПАЛЕОЛОГІВСЬКЕ ВІДРОДЖЕННЯ: ЗАВЕРШАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБРАЗУ ВІЗАНТІЙСЬКОГО ІМПЕРАТОРА

Наджафов І. Д.

студент історичного факультету

Запорізького національного університету

м. Запоріжжя, Україна

15 серпня 1261 році нікейський імператор-співправитель малолітнього Іоанна IV Ласкаріса Михайло VIII Палеолог урочисто в'їхав до Константинополя і в храмі Святої Софії поклав на свою голову імператорську корону, що означало відродження єдиної Візантійської імперії під владою династії Палеологів та знищення Латинської імперії [1].

У тому ж році, побоюючись змови з боку невдоволених вельмож та прихильників Ласкарісів, Михайло VIII Палеолог наказав осліпити десятирічного Іоанна IV Ласкаріса, після чого став єдиновладним правителем реставрованої Візантійської імперії.

Ромейська держава в тому вигляді, в якому вона була відновлена за нової династії Палеологів, анітрохи не була схожа на величну монархію, в якій колись царювали Комніни. Далеко відійшов той час, коли Константинополь був

центром східного світу та східної культури. Результатом періоду латинократії для історії Візантії стало позбавлення поновленої імперії статусу впливової міжнародної сили та глибока зовнішнього вигляду східноєвропейського світу.

Самодержець повертався в історичну столицю великої держави. Перед Михайлом VIII Палеологом стояла надзвичайно важке завдання консолідації грецьких земель. Для зміцнення імперії він не гидував ніякими засобами: в 1274 році була укладена Ліонська унія з західною церквою; побічна дочка Михайла була видана заміж за монгольського хана Ногая; імператору доводилося лавірувати між венеціанцями, генуезцями та французами, кожен з яких прагнули до панування в Східному Середземномор'ї та до оволодіння візантійським спадщиною.

Візантійський історик Георгій Акрополіт, що був державним діячем та мужем кузини Михайла VIII Палеолога Євдокії Дукене, понадміру роздає похвалу першому василевсу реставрованої імперії: «сельджуки дивувалися його розуму та відразу визнали його гідним верховної влади» [2]; «при виборі імператора очі всіх звернулися на нього» [2]. Акрополіт маневрує, обходячи мовчанням всі непривабливі моменти життя Михайла VIII, свідомо спотворюючи його шлях до імператорського титулу, зате прославляє його дбайливість та уважність до людей з його оточення.

Подібні державні діячі та за сумісництвом придворні історики, на протязі всього існування імперії РOMEІВ представляли чималу цінність для пізньовізантійських імператорів-інтелектуалів та формування їхнього вінценосного образу.

Багато хто з імператорів мав при дворі розумну й освічену людину, що записує усі досягнення періоду правління того чи іншого василевса, як би ненароком пропускаючи помилки та не висвітлюючи темні сторінки біографії монарха. Однак, бувало що придворні історики «виходили з під контролю», як це було з Прокопієм Кесарійського та його політичним памфлетом «Таємна історія», в якому він запустив читачів у закулісся Золотого віку Візантії, очорнивши всіх тих, кого так натхненно прославляв у своїх попередніх творах.

Незважаючи на те, що в останні два століття існування Візантійської імперії вже не було реального підґрунтя для збереження імперської концепції,

незважаючи на появу та поступове утвердження концепції неоеелліністичних переконань як закономірного історичного феномена, ідея вселенської імперії та вселенського імператора продовжувала аж до самого кінця імперії РOMEІВ володіти умами візантійців як в області реальної політики так, і в сфері теоретичних досліджень [3].

У безлічі трактатів, промов, листів діячів візантійської культури відображено загальне для тогочасної візантійської політичної традиції ставлення до василевсу як до імітації Божої влади на землі, як до самодержця, що має силу живого закону та зобов'язується піклуватися про своїх підданих, усіх жителів Візантійської імперії [3].

Затвердження тези про божественне походження імператорської влади характерно для творів пізньовізантійського періоду, коли істотно посилювався релігійний вплив на всі форми суспільного життя. Ідея божественності влади та богообранності імператора також міститься в багатьох офіційних документах часів правління Палеологівської династії.

Взірець василевса-інтелектуала змінювався в рамках давньоримського набору моральних цінностей, доповненого гармонійними християнськими достоїнствами. Проте, незважаючи на традиційну формулу, що відображала один з найважливіших тез, характерних для політичної традиції тієї епохи – теза особистості самодержця, відбирання та акцентування окремих якостей для образу ідеального імператора-інтелектуала були неоднаковими для відмінних представників громадсько-політичної думки того часу.

Вчений-енциклопедист та богослов Микола Кавасила в наборі характерних василевсу достоїнств, що сходять корінням до античної та ранньовізантійської традицій, робить акцент передусім на християнських достоїнствах імператора – альтруїзм та благочестя.

Теолог, поет та письменник Димитрій Кідоніс, відштовхуючись від того ідеалу правителя, який був сформований в роки його спільного навчання з Миколою Кавасила, на відміну від останнього обрав в якості визначальної риси в образі порфіроносця саме освіченість.

Концепція взірцевого пізньовізантійського імператора-інтелектуала Димитрія Кідоніса спирається на позиції класичного європейського гуманізму епохи Відродження.

Найважливішою складовою частиною пізньовізантійської політичної традиції було ставлення до офіційної політичної доктрини, яка оформилася в період розквіту Римейської імперії [4].

Римська імперська концепція «римського миру» трансформувалася в Візантії в теорію християнської імперії, що поєднувала всю ойкумену під егідою нового Риму – Константинополя [3]. Відповідно до основної тези цієї концепції, римейський василевс був главою всього християнського світу.

Політична традиція Палеологівського відродження також відводила Константинополю особливу роль, як столиці майбутнього співтовариства християнських держав.

У пам'ятках пізньовізантійської панегіричній літературі, як і раніше, культивується консервативність традиційної політичної концепції імперії Ромейів, а втрата імперією своїх колишніх володінь народжує ідею про «імперську реконкісту».

Однак, підкреслюючи перманентні елементи «імперської ідеології» в світогляді тогочасних візантійців, слід засвідчити, що їх політичний ідеал вже не був повною мірою еквівалентний традиційній візантійській політичній доктрині минулих років [3].

Пізньовізантійська політична думка часів царювання династії Палеологів, на різноманітних її ступенях – політичної теорії, ідеології та конкретного розуміння політичної ситуації – в цілому відображала фактичні імпульси суспільно-політичного життя Римейської держави.

Поза всяким сумнівом, вона не завжди була адекватною об'єктивним процесам суспільного-політичного розвитку Візантійської імперії, але в порівнянні з іншими сферами громадської свідомості політична думка швидше та більш гнучко реагувала на події Палеологівської епохи.

Поява політичних ідеалів освіченої монархії відображала ті гуманістичні тенденції, які були характерні для пізньовізантійської політичної традиції та культури в цілому.

Література:

1. Історія Візантії: вступ до візантиністики / Л. В. Войтович, А. М. Домановський, Н. Б. Козак та інші. Львів : Апріорі, 2011. 880 с.
2. Георгій Акрополит. Історія / перевод с греч. П. И. Жаворонкова. Санкт-Петербург : Алетея, 2013. 417 с.
3. Культура Византии: XIII – первая половина XV в. / С. Д. Сказкин, З. В. Удальцова, Г. Г. Литаврин и другие. Москва : Наука, 1991. 640 с.
4. Острогорський Георг. Історія Візантії / переклад з нім. А. Онишко. Львів : Літопис, 2002. 608 с.

УДК 930.85

Історичні науки

СИМВОЛІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОРНАМЕНТІВ УКРАЇНСЬКИХ ВИШИТИХ РУШНИКІВ НА ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНИ

Семенчук В.М.

*Студентка факультету історії,
політології та національної безпеки
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Українська вишивка – особлива, багатогранна та є найдревнішим письмом українців, яку потрібно зберегти і донести наступним поколінням.

Символи у вишивці відіграють дуже важливу роль. Завдяки символам та знакам вишиті рушники стають оберегами – виконують охоронну, магічно-обрядову функцію. Українські рушники є надзвичайно різноманітними завдяки своїй символіці. Кожний із вишитих рушників – це світ фантазії, адже абсолютно кожен елемент вишивки мав певне значення, згідно з яким його використовували.

Орнаментований рушник – неодмінний атрибут багатьох народних обрядів та звичаїв, які дійшли через віки до наших днів. Усі існуючі орнаменти умовно поділяються на групи: рослинні, геометричні, антропоморфні та

зооморфні. До найбільш використовуваних належать рослинні та геометричні мотиви. Зооморфні ж використовувались дуже рідко.

У геометричному орнаменті переважають хрести, ромби, кола, хвилясті лінії води. Це були символи сонця, місяця, води, вогню, землі, життя, а також знаки багатства та родючості. З хвилястих та прямих ліній, ромбів, кіл та інших геометричних фігур вишивальниці створювали композиції, які мали смислове значення.

Зіркоподібний мотив – це розетка, що складається з восьми витягнутих паралелограмів, з'єднаних попарно. Між парами існує невеличкий ромбоподібний просвіт. Такий мотив характерний для орнаментики Волині.

Ромбічний орнамент з крапками в середині асоціюється з родючістю та засіяним полем.

Хрест – поширений знак орнаменту – один із найдавніших сакральних знаків, знак сонця і вогню. «Хрест є прадавнім символом поєднання сонячної батьківської та материнської енергії», - стверджує дослідниця Світлана Китова.

Коло – символ гармонії, часу, нескінченності, круговерті небесних тіл, земного життя.

Знаки хреста і кола є головними елементами орнаменту. В прадавні часи відображали сонце, зорю і місяць у вигляді кола або хреста. Інколи хрест у колі змінювався, перетворюючись на чотирипелюсткову квітку. [1]

В основі рослинного орнаменту лежить прагнення перенести у вишивку красу природи. В українській вишивці часто використовуються такі мотиви, як виноград, хміль, калина, барвінок, лілеї, маки, троянди та ягоди.

Виноград відображає радість, пов'язану із створенням сім'ї. Орнамент сад-виноград символізує життєву ниву, де чоловік виконує роль сіяча, а жінка є берегинею.

Калина – це символ краси, кохання, дівочої незайманості. У весільних рушниках (дівочих та парубочих) часто використовують калинові мотиви. Якщо калина була вишита поряд з дубом, то вона символізувала поєднання сили й краси людської.

Хміль – відносять до молодіжної, весільної символіки, що несе значення розвитку молодого буяння любові. Хміль є символом розуму, відваги та гнучкості.

Троянда – символ краси та дівочої чистоти. У дослідниці Світлани Китової в християнській традиції троянда є квіткою, що нагадує людям про райське існування. Натомість її колючки – про гріхопадіння людини. Саме своїми колючками вона нагадує людям про втрачений рай.

Мак – макові квіти символізують здоров'я, дівочу красу, радість та чистоту.

Лілея – то символ дівочих чарів, цноти й чистоти. [3]

Зооморфний орнамент на вишивках представлений зображенням тварин. На вишитих рушниках часто зустрічаються образи птахів: зозулі, голуба, пави, сокола, ластівки, соловейка.

Голуб – символ кохання та подружньої злагоди. **Голубки** є характерними символами весільного рушника. В орнаменті ці птахи розташовані таким чином, щоб їх голівоньки були нахилені одна до одної це символ кохання.

Зозуля дуже часто знаходить місце на рушниках дівчат, які ще не знайшли свою пару. А також символізує – щасливу долю, добру вість, добробут і достаток.

Соловей – символ молодості, веселоців, радості. Цих птахів вишивають на гілці калини, що символізує продовження роду.

Ластівка – наділена жіночою символікою, яка уособлювала материнський дух та приносить на своїх крилах благополуччя, радість, весну.

Пава – цей орнамент завжди зображується в парі та означає молодість та розквіт сил. Поважних та красивих пав або жар-птиць навіть сьогодні вишивають на весільних рушниках. Вони ніби випромінюють енергію сонця та життя, благословляючи молодят на сімейне щастя.

На Волині рушники вишивали переважно геометричними мотивами (ромб, хрестоподібні, розетко-зірчасті), іноді вони поєднуються з рослинними мотивами. Основне місце у орнаментальному мистецтві волинян займають символи води, землі та сонця, котрі утворюють життєдайну трійцю.

З-поміж рослинних мотивів, які представлені на рушниках Волині виділяється мотив дерева – «дерева життя», що втілює концепцію землі, світу і води. У

дереві закладені три світи: небесний, земний та підземний. Усі декоративні рушники із вишитим деревом життя об'єднує одна особливість – наявність квітів. Жодний елемент вишивки не є випадковим, а несе своє значення. [5, с.99]

Отже, народна символіка є важливим джерелом розуміння духовного життя народу. Орнаментальні мотиви на рушниках відображають народну філософію, світосприймання, місцеву флору і фауну. Вишиті рушники віддзеркалюють образи добра, краси, захисту від усього злого на землі.

Література:

1. Музей етнографії Волині та Полісся при Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки. – Збірка рушників.
2. Селівачов М. Р. Українська народна орнаментика XIX – XX ст. (іконографія, номінація, стилістика, типологія): Автореф. на здоб. наук. ступ. док. мистецтвознавства. – К., 1996. – С. 20.
3. Китова С. Полотняний літопис України: Семантика орнаменту українського рушника / С. Китова. – Черкаси: Брама, Вид. Вовчок О. Ю., 2003. – 224 с.
4. Кара-Васильєва Т.В. Народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва. — К.: Либідь, 1996. — 99 с
5. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка. Західні області УРСР / Р. В. Захарчук-Чугай. – К.: Наукова думка, 1988. – 191 с.

ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З БІЛОРУССЮ

Бориско О.М.

*студент механіко-технологічного факультету
Національний Університет Біоресурсів
і Природокористування України
м. Київ, Україна*

Українсько-білоруські відносини – це доволі складне та дискусійне питання, що є особливо животрепетним впродовж декількох останніх років, оскільки має багато підводних каменів.

Україна та Білорусь – геополітичні сусіди, історія яких здавна будувалася пліч-о-пліч. Вважається, що білорусько-українські пращури становили етнонаціональну більшість населення Київської Русі. Згодом українські та білоруські землі опинилися у складі Великого Князівства Литовського – це аж 90% всієї території цього державного утворення. Потім Люблінська унія об'єднала нас із Польським Королівством у Республіку Обох Націй. Цей етап особливо значущий насамперед реінтеграцією українців і білорусів у західний цивілізаційний простір, а саме тим, що наші міста одержали Магдебурзьке право.

Важливо зазначити, що після Другої світової війни, яскраво простежується насадження ідеї про три братерські східнослов'янські народи: буцімто українці, білоруси та росіяни – один народ, одна сім'я, де старшим братом є Росія.

Також цікаво, що оспівувана політиками й поетами трійка слов'янських народів-братів була побудована так, що російська нація була пріоритетною, тобто передбачався процес асиміляції українців і білорусів із росіянами, а не створення якогось нового народу. У такій ситуації зміцнення прямих україно-білоруських відносин без російського втручання взагалі не передбачалося. Рухаючись за хронологією, бачимо подію, яку не можна обійти стороною – аварія на ЧАЕС 1986 р. Саме українські та білоруські території постраждали

найбільше, отож і проблема виявилася нагальною для наших країн. Україна та Білорусь ліквідовують наслідки катастрофи на ЧАЕС спільними зусиллями, зокрема організують співпрацю за японськими проектами «Сакасава – Чорнобиль» і «АЙФІКА». Ця співпраця реалізується на основі угод про партнерство між Міністерствами охорони здоров'я України та Республіки Білорусь . Далі – пострадянський період. У 1991 р. в Біловезькій пуці вирішилася доля СРСР: саме Білорусь та Україна донесли новину про розпад Радянського Союзу до Москви. Протягом наступних 28 років нормативно-правова база національного співробітництва між Україною і Республікою Білорусь суттєво примножилася. Основоположні документи, що стали фундаментальними у розвитку взаємин між державами, були підписані вже в 1990-х рр. До них належать, зокрема, Договір про дружбу, добросусідство і співробітництво між Україною і Республікою Білорусь (підписаний 17 липня 1995 р.); Договір про державний кордон між Україною та Республікою Білорусь (1997 р., набув чинності у 2015 р.) і Договір про довгострокове економічне співробітництво між Україною та Республікою Білорусь на 1999–2008 рр. У 2005 р. база українсько-білоруського співробітництва складала вже понад 200 двосторонніх міжнародних договорів та інших міжнародно-правових документів .

Сьогодні пріоритетами зовнішньої політики України щодо Білорусі є:

- безпека, що передбачає активне використання різно- рівневої дипломатії та міжсекторальної співпраці;
- розгалужене міжрегіональне співробітництво;
- зміцнення економічно-торговельного партнерства та зведення до мінімуму ризиків повторення «торговельної війни»;
- налагодження ефективної горизонтальної співпраці громадян обох країн і створення спільної платформи для взаємодії громадянського суспільства.

Незважаючи на численні розбіжності, протиріччя і навіть певні форми регіонального суперництва, сьогодні інтереси Мінська щодо України зосереджені на таких основних напрямках:

- гарантування національної безпеки;
- військово-технічне співробітництво;
- остаточне вирішення всіх довготривалих прикордонних суперечок і пов'язаних із ними інших питань;
- співпраця для вирішення поточних проблем у прикордонній зоні;
- посилення товарообігу;

ПРИКОРДОННІ ПИТАННЯ І СПІВРОБІТНИЦТВО

Одними з ключових пріоритетів та проблем в українсько-білоруських відносинах уже давно є прикордонні питання. Оскільки обидві країни отримали незалежність у 1991 році, різні аспекти питань прикордонного співробітництва вирішуються на найвищому рівні.

У травні 1997 року під час візиту Олександра Лукашенка до Києва було підписано Договір про державний кордон між Білоруссю і Україною, який встановив прикордонний режим та визначив межі вздовж всього кордону (1084 км). Проте з початку 1990-х років Мінськ умовою ратифікації Договору називав борг українських суб'єктів господарської діяльності. У результаті, договір набув чинності тільки в червні 2013 року, коли уряди обмінялися ратифікаційними грамотами договору. У листопаді 2013 року перший прикордонний знак був встановлений у селі Сеньківка в Чернігівській області.

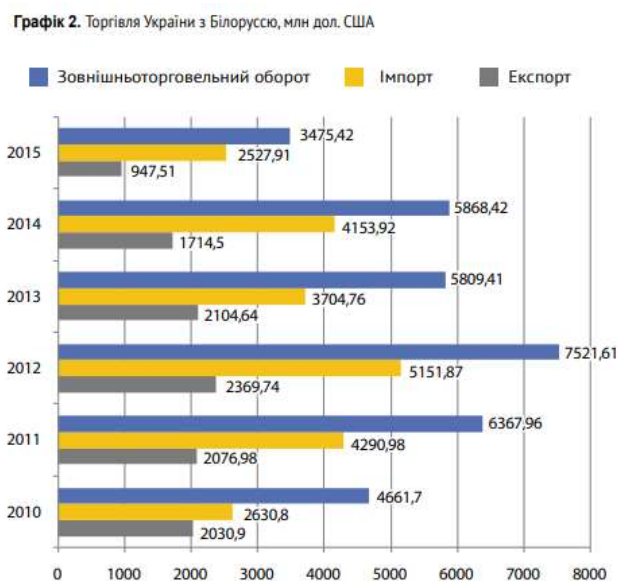
ТОРГІВЛЯ

Торговельно-економічна співпраця була ще одним «клеєм», який утримував Україну і Білорусь разом навіть у бурхливі часи російсько-українського протистояння. Для Мінська конфлікт між Києвом і Москвою виявився надзвичайно серйозним викликом з економічної точки зору, як і з точки зору національної безпеки, що обумовлювало багато рішень уряду. Достатньо згадати, що у 2013 році Україна посідала друге місце серед зовнішньоторговельних партнерів Білорусі, на неї припадало 7,8% від загального обсягу зовнішньої торгівлі. Частка України в експорті Білорусі складала близько 11,5%, а прибуток Білорусі склав 2,1 млрд доларів. І це було надзвичайно важливо, враховуючи зовнішньоторговельний дефіцит Білорусі і досить погані економічні прогнози.

Слід також зазначити, що анексія Криму та конфлікт на Донбасі заторкнули два головних торговельних партнери Білорусі серед областей України: Автономну республіку Крим та Донецьку область, які займали друге і третє місце серед торговельних партнерів (див. Графік 1). Разом їхній товарообіг із Білоруссю становив понад 1 млрд дол.

Для України Білорусь як торговельний партнер не є ключовою, однак, які раніше, дуже важливою. Хоча у 2015 році відбулося різке зниження в обсягах двосторонньої торгівлі — на 40,8%, Білорусь залишається другим за величиною торговельним партнером України серед країн СНД (після Росії). До 2015 року обсяг двосторонньої торгівлі був не лише більший, а демонстрував, особливо в 2010 роках, помітне зростання (див. Графік 2). Проте для України баланс залишився негативним.

Джерело: Посольство України у Білорусі, <http://belarus.mfa.gov.ua/ru/ukraine-by/trade>

Отже, двостороння торгівля зазнала величезних втрат через конфлікт на Донбасі та загальні економічні негаразди в обох країнах. Водночас, конфлікт між Росією і Україною, зокрема взаємні економічні санкції і санкції Заходу проти Росії, відкрив нові можливості для українсько-білоруського економічного співробітництва.

Проте білоруська влада також уважно стежить за імплементацією Угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС. Приплив європейських товарів на український ринок часто розглядається як потенційний виклик для неконкурентоздатних білоруських виробників.

У 2014 році Україна експортувала до Росії передусім машини та обладнання, метал, хімічну продукцію і продукти харчування. З цього переліку перспективним для Мінська є лише харчовий сектор. Ще одна можливість полягає у створенні спільних з Україною підприємств — на території Білорусі, щоб отримати доступ до Євразійського ринку, а на території України, щоб продавати до ЄС.

У липні 2015 року в Чернігові відбулося 23-тє засідання Міжурядової комісії з торговельно-економічного співробітництва (перша така нарада з травня 2013). Її учасники визначили наступні пріоритетні галузі для українсько-білоруського економічного співробітництва: енергетика, сільське господарство, машинобудування, авіація і космос, а також інфраструктури! проекти.

РЕГІОНАЛЬНІ ПРОЕКТИ

Співпраця в рамках регіональних проектів є ще одним важливим, але недостатньо реалізованим взаємовигідним напрямком відносин України і Білорусі.

Першою з таких сфер є енергетична співпраця, яка вже давно є предметом переговорів Києва і Мінська. У 2009 році країни підписали Меморандум про співпрацю в енергетичній сфері, і президент Лукашенко публічно заявив про необхідність розробки стратегічних ініціатив.

Ще один енергетичний проект, який був запущений, але належним чином не реалізований, пов'язаний із транспортуванням нафти. У 2010 році на тлі білорусько-російського енергетичного конфлікту Україна погодилася прийняти в

Одесі венесуельську нафту, а потім транспортувати її до Білорусі по трубопроводу Одеса-Броди. Трубопровід мали використовувати в аверсному режимі; Київ дозволив це за умови, що Мінськ гарантовано прокачуватиме понад 9 млн тонн нафти на рік. У 2011 році Білорусь закачала менше 1 млн тонн, а після цього — нічого.

Наступною сферою для регіональних проєктів, які становлять взаємний інтерес, є розвиток транспортної та транзитної інфраструктури, що також є предметом активних перемовин, принаймні, з моменту створення Східного партнерства. Наразі деякі з цих перемовин активізувалися.

У лютому 2016 року Литва і Україна підписали меморандум про об'єднання залізничного проєкту «Вікінг» (Чорноморськ (колишній Іллічівськ)-Мінськ-Клайпеда) з проєктом «Новий шовковий шлях».

КОНТАКТИ МІЖ ЛЮДЬМИ

Міжлюдські стосунки становлять основу будь-якого стратегічного партнерства між державами. У контексті наших двох країн вони базуються на родинних зв'язках, міжсекторальній співпраці, туризмі та шоп-турах, культурному обміні. Окрім того, саме в цій сфері ми найчастіше можемо говорити про застосування «м'якої сили» для розбудови двосторонніх відносин.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що навіть всупереч абсурдності концепції про три братерські східнослов'янські народи українці та білоруси мають значне історичне підґрунтя та вигідне геополітичне положення для побудови дружніх зовнішньополітичних відносин. На жаль, нинішній стан відносин не можна характеризувати однозначно: вони й теплі, й холодні; й вигідні, й корисливі, адже влада Білорусі приміряє на себе роль вимушеного сателіта Москви з деякими представницькими функціями.

Література:

1. Клімкін П.А. Україна і Білорусь. Логіка історії. Історична правда. 2018. URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/2018/03/25/152224/>.
2. Крालюк П.М. Міф про три «братерські східнослов'янські народи». Газета «День» № 31. 2014. URL: https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayina-incognita/mif-pro-tri-braterski-shidnoslovyanskinarodi-prodovzhennya?md_switch_to=main.

3. Чекаленко Л.Д., Федуняк С.Г.. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів) : підручник. Київ : «Видавничий дім «Персонал», 2010. С. 215–216.

4. Договір про дружбу, добросусідство і співробітництво між Україною і Республікою Білорусь : Закон від 16 травня 1997 р. № 267/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/112_692.

5. Бетлій О. Прегрейман Є. Аудит зовнішньої політики : Україна-Білорусь .Київ 2016 57 ст.

УДК [305-055.2::352]-043.8/9

Політичні науки

ЖІНКА-ЛІДЕР В ОРГАНАХ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: ПРОБЛЕМИ САМОУСВІДОМЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

Олкова-Михницька А.В.
*аспірантка 1 курсу кафедри
парламентаризму та політичного
менеджменту Національної академії
державного управління
при Президентові України
м. Київ, Україна*

Розглянуто особливості самореалізації жінок-лідерок. Наголошено, що вони найчастіше долають проблеми комунікативної взаємодії з виборцями. Виявлено, що саме за рахунок цілеспрямованого ефективного розподілу часу та постійного підвищення рівня особистісної та професійної компетентності вони збільшують кількість представниць жіночої статі в органах місцевого самоврядування. Зазначено, що рівень загальної самоефективності у опитаних дає підстави для формулювання висновку про рівну самоефективність предметної діяльності жінок та чоловіків в системі публічного управління.

Децентралізація в Україні, яка, фактично, підходить до закінчення у першій своїй фазі в 2020 році, відкрила більше можливостей місцевих рад. Водночас хвиля виборів, особливо у 2018-2020 роках, що пройшла у

новостворених об'єднаних територіальних громадах (далі – ОТГ), відкрила більше шансів для жінок отримати доступ до влади на місцевому рівні [6].

Доступ до влади, властиво, породжує конкуренцію, тож тепер місця у радах громад й інші виборні керівні посади стають дедалі привабливішими. Однак статистика представлення жінок у депутатському корпусі – частково формальна річ, адже бути депутатом не означає мати повний доступ до прийняття важливих для жителів ОТГ рішень. У переважній більшості випадків депутати, оцінивши свої можливості, перетворюються на статистів, що приходять у раду раз на місяць проголосувати на пленарному засіданні. Причому така ситуація майже не залежить від морально-вольових якостей депутата. Справа стосується передусім рівня розвиненості механізму стримування і противаг у місцевій раді.

Для розуміння тенденцій вибору громади щодо представника у владі з урахуванням його, нами проаналізовано останні вибори в Україні до органів місцевого самоврядування, що відбулися у 2014 році.

На прикладі Обухівського району та м. Обухів обласного значення Київської області нами проаналізовано стан вибору громадян на відповідальні посади та депутатський корпус щодо вмотивованого та паритетного гендерного поділу.

Наш аналіз враховував факти (найбільшою мірою офіційні сторінки установ, опитування різних соціальних верств населення), які не лише відображають основні перешкоди для жінок і чоловіків під час вибору лідерів громадської думки, а й демонструють надихаючі практики підвищення професійної спроможності жінок у місцевому самоврядуванні на прикладі Обухівського району.

* Спостереження (кабінетна робота з даними);* Формування гіпотез (панельні дискусії із експерт(к)ами із ключовими лідер(к)ами району – думок;* Верифікація даних (інтерв'ю, фокус-групи, опитування та практичні приклади);* Комунікація (візуалізація даних, розробка рекомендацій, публічні презентації)

Ми зосередилися в основному на забезпеченні різноманіття опитуваних для рівномірного висвітлення думки і досвіду представників різних сфер

діяльності, людей різного віку, гендеру, соціального походження та різних посад. Загалом до опитування заплановано залучити до участі понад 500 осіб, причому як безпосередньо, так і опосередковано.

Це велика кількість опитуваних, але її не можна вважати репрезентативною, враховуючи розмір району. Тож на прикладі Обухівського району та м. Обухів обласного значення Київської області нами частково проаналізовано стан вибору громадян на відповідальні посади та до депутатського корпусу під впливом гендерної свідомості.

Всього, у 2014 році було обрано 386 депутатів, та 26 голів сіл, селища, міст та районної ради. Згідно з даними офіційних Інтернет сторінок установ, з 386 депутатів було обрано 151 депутата жіночої статі, а на керівні посади було обрано майже однакову кількість згідно з гендерним розподілом: 15 чоловіків та 11 жінок.

За результатами першого опитуванням, яке було проведено в основному у он-лайн, Інтернет-сторінках Фейсбук та Телеграм каналі «Діалог з громадою», нами виділено три основні проблеми, що негативно впливають на кар'єру жінок, які, до речі, підтвердили зазначені існуючі науковцями проблеми [4].

По-перше, це високий вплив традиційного оточення на робочому місці. На думку дослідників, традиційна чоловіча культура створила три суттєвих бар'єри для рівності чоловіка й жінки: перший бар'єр – жінки хочуть бачити залежними, запобігливими, скромними виконавицями, тоді як чоловіків закликають бути незалежними, здатними до конкуренції, спрямованими на дію; друга перешкода – для обрання на відповідальну посаду жінка повинна спочатку продемонструвати свою реальну компетентність, тоді як чоловікові достатньо мати потенційну; третій бар'єр – існує думка, що моральність і висока посада – речі несумісні, і жінки не прагнуть службових вершин, не бажаючи ставити під загрозу свої сімейні стосунки й цінності.

По-друге, великою перешкодою професійного зростання жінок на державній службі є брак часу. На державній службі зайняті переважно жінки середнього віку, які мають сім'ї і обов'язки з догляду за дітьми, або старими батьками чи іншими родичами (а це в середньому 45-55 годин на тиждень). Ре-

жим подвійного навантаження призводить до постійного емоційного й фізичного перенапруження й перевтоми жінок, що може супроводжуватися психологічними, емоційними, а іноді й фізичними відстороненнями від службової активності.

По-третє, один з основних бар'єрів, що фактично унеможлиблює просування жінок по службі – брак можливостей для підвищення професійного рівня. На рівні області, тим більше району чи села, майже відсутні джерела інформації про світовий і вітчизняний досвід державної служби та служби місцевого самоврядування.

Таким чином, жінки в Україні, з одного боку, беруть активну участь у виборах місцевого самоврядування, а з іншого – фактично не впливають на прийняття рішень. Саме тому інститут державної служби в Україні проходить нині етап свого суттєвого оновлення в контексті гендерної рівності. Зрозуміло, що для залучення до неї представників жіноцтва повною мірою потрібні час і серйозна професійна підготовка.

Підсилити в цій ситуації депутата можуть виконавчий комітет та постійні комісії, слухно зазначають А. Осіпов та О. Солонтай у своїй книзі-посібнику «Постійні комісії як інструмент депутата місцевої ради». Йдеться про те, що чимало життєво важливих для громади питань спершу проходять шлях через постійні комісії. «Якщо говорити про роль постійних депутатських комісій у прийнятті рішень, то в радах спроможних об'єднаних громад ця роль дуже велика, особливо що стосується бюджетної комісії, тому що всі важливі рішення погоджуються на бюджетній комісії та земельній комісії, бо зараз дуже сильно зросли повноваження земельної комісії у зв'язку з передачею земель та багатьма іншими повноваженнями, які зараз поступово передаються на базовий рівень» [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Отримані нами дані дають можливість проаналізувати ще один напрям дослідження, що стосується бюджетної складової та її впливу на вибір в органи представницької влади на місцевому рівні представників різних статей. Так, нами виявлено той факт, що жінок-лідерок як у депутатський корпус як представників людей, так і головою села, селища, міста, частіше обирають в

громадах з фінансовою нестабільністю та менш наповненим бюджетом [5].

Фактично, формальних обмежень щодо участі жінок або чоловіків у політичному чи громадському житті в Україні не існує. Жінки, які займаються політичною та громадською діяльністю є товариськими, мають потребу у порядку та готовність допомагати, уникають ризику. Вони є більш імпульсивними, ніж чоловіки, втім, їм притаманно зосереджувати свої зусилля на координації спільної діяльності, піклуватися про коректність своєї поведінки, відчувати потребу в підтримці. Вони сприймають себе такими, які вони є, з недоліками та достоїнствами [2].

Жінки, які є активними у суспільному житті, мають більш сформовану потребу в усвідомленому плануванні діяльності, складають реалістичні плани, дотримуються ієрархії в плануванні діяльності. Рівень загальної самоефективності у досліджуваних дає підстави для висновку про рівну самоефективність предметної діяльності жінок та чоловіків.

Згідно з аналізу політичних передвиборчих програм та прийнятих депутатських рішень, жінки-лідерки підкреслюють пріоритетність таких проблем, як: соціальне забезпечення, безпека в суспільстві, боротьба з корупцією та криміналом, розвиток мережі дошкільних та шкільних установ, освіта, охорона здоров'я, допомога у саморозвитку та реалізації жінок у різних сферах соціального життя громади [3, с. 221].

Згідно з результатами другого анкетування «Я – жінка і Я – лідер», проведеного через Телеграмканал «Далог з громадою», в якому прийняло участь 356 респондентів, нами виділено кілька основних моментів щодо жінок:

- Вони небайдужі до оцінювання їх оточенням.
- Вони бажають отримати позитивну оцінку відносно себе та своїх дій.
- Вони переважно вважають, що інші люди в цілому ставляться до них позитивно, але їхню прихильність треба заслужити.
- Вони, незважаючи на свою емоційність, виважено планують свої кроки та управлінські дії. Причому заради ефективності та позитивного результату, вони готові залучати до прийняття рішення ширше коло спеціалістів та лідерів думок.

Крім цього нами було виявлено, що жінки позитивно оцінюють себе та набуті професійні якості, громадський досвід. Вони вважають, що участь у суспільному житті сприятиме також розширенню життєвого досвіду. З іншого боку поблажливе ставлення колег-чоловіків викликає у них занепокоєння. Усвідомлене ними уявлення про власну компетентність і успішність створює ґрунт для самоповаги і самосприйняття, а також містить образ позитивного життєвого сценарію, що сприяє бажаному результату.

На сучасному етапі розвитку суспільства, коли через економічні, політичні та соціальні зміни відходять до минулого чіткі розмежування виключно щодо жіночих сфер діяльності й суто чоловічих, коли у 2020 році відбудуться вибори до органів місцевого самоврядування та ОТГ, життя вимагає більш гнучких гендерних моделей задля здійснення життєвого шляху, побудови гармонійного внутрішнього світу. А головне – особистої самореалізації жінок-лідерів, які мають здатність та можливість розвинути громади до європейського рівня, забезпечивши для цього гідне життя громаді та її жителям.

Висновки:

Жінки-лідерки, що приймають активну участь у громадському житті, частіше долають проблеми за рахунок цілеспрямованого аналізу ситуації і можливих варіантів поведінки, вироблення стратегії вирішення проблеми, планування власних дій з урахуванням об'єктивних умов, минулого досвіду і наявних ресурсів; цілеспрямованого тамування стримування емоцій, мінімізації їх впливу на сприйняття ситуації і вибір стратегії поведінки.

Як свідчить проведений аналіз та результати опитувань, проблематика реалізації жіночого лідерства в органах представницької влади на місцевому рівні особливо потребує скрупульозного аналізу, проведення подальших соціологічних опитувань, вимірювання низки як суб'єктивних, так і об'єктивних факторів.

Література:

1. Троян І.В. Жінки в органах місцевого самоврядування / І.В.Троян// Гендерний журнал «Я». – 2014. – № 2 (36). – С.12-16.

2. Титаренко Т. М. Чоловіки і жінки очима суспільства / Т. М. Титаренко // Сучасна психологія особистості: навч. посібник – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2013. – С. 300–302.

3. Якушева Є. М. Психологічні та міжгенераційні особливості жінок-лідерів, задіяних у сфері громадських організацій / Є. М. Якушева // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. наук. праць / АПН України, Ін-т соціальної та політичної психології. – Київ : Міленіум, 2007. – Вип. 17 (20). – С. 220–224.

4. Київський міський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій [Електронний ресурс] : Розділ 3. Гендер у державному управлінні. Гендер як чинник розподілу влади. – Режим доступу: http://cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=681

5. Депутатські фракції [Електронний ресурс] : Депутати/ Офіційний веб-сайт Обухівської районної ради. – Режим доступу: <https://obuhivskayarada.gov.ua/>

6. Децентралізація влади [Електронний ресурс] :Про реформу / Загальна інформація/ Офіційний веб-сайт реформи Децентралізація. – <https://decentralization.gov.ua/>

7. А.Осіпов. Постійні комісії як інструмент депутата місцевої ради /А. Осіпов, І. Солонтай//ПрАТ «Волинськаобласнадрукарня». – 2015. – С. 15-17.

КРИЗИ ГЛОБАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ТА ПАНДЕМІЇ

Ostapiak V.I.

*Candidate of Political Science, Associate Professor
Department of Public Administration and Management
Ivano-Frankivsk National
Technical University of Oil and Gas*

Світ в 2020 році стикнувся з новою і водночас добре забутою небезпекою, а саме небезпекою поширення небезпечних вірусів, котрі в свою чергу впливають на розвиток людства. Проте загрози поширення небезпечних вірусів також впливають і на формування криз, зокрема кризи фінансової, кризи політичної та можуть формувати загрози виникнення конфліктів як регіонального, так і глобального масштабів. Відповідно виробляються механізми запобігання та поширення різного типу пандемій, як зазначає група дослідників «Державного центру інноваційних біотехнологій»: «Для спостереження за епідеміями, у т.ч. грипом, створено світові центри в Атланті (США), Лондоні (Велика Британія), Мельбурні (Австралія) та найновітніший – у Токіо (Японія). Крім них, за антигенною мінливістю вірусу грипу спостерігають учені міжнародних і регіональних центрів грипу, національних лабораторій у понад 110 країнах світу. Щороку ВООЗ прогнозує за їхніми даними вірогідні збудники майбутньої епідемії грипу та дає рекомендації щодо оновлення складу вакцин для профілактики грипу. У 1948 р. організовано Центр контролю за хворобами (CDC) у м. Атланті (США). Метою його створення було постійне спостереження за рівнем захворюваності на грип у світі. Один зі світових центрів ВООЗ з епіднагляду за грипом створено в 1948 р. у Лондоні. Це пов'язано, з одного боку, з виділенням там в 1933 р. вірусу грипу людини, а з іншого, – з подальшим інтересом до грипу як захворювання, виготовленням перших вакцин для профілактики грипу в 1945 р. і переконанням, що дрейф генів потребує регулярного перегляду складу вакцини. Сьогодні ця установа є однією з п'яти міжнародних центрів ВООЗ з контролю та

вивчення грипу, які разом зі 118 національними центрами грипу в різних країнах світу становлять Глобальну мережу з епіднагляду за грипом та гострими респіраторними інфекціями (ГРІ). Метою створення центрів спостереження за грипом залишається раннє виявлення появи в людській популяції підтипів вірусів грипу, здатних спричинити пандемії, такі як пташині H9N2-віруси (Гонконг, 1999 і 2003 рр.) і особливо високопатогенний вірус H5N1, котрий дотепер спричинює панзоотії та випадки інфікування людей у країнах Африки, Азії та Європи з 1997 р. Іншим аспектом діяльності центрів є моніторинг антигенних і генетичних змін респіраторних вірусів, виявлення нових антигенних (дрейф) варіантів та допомога ВООЗ у розробці рекомендацій щодо найбільш ймовірних композицій вакцин для профілактики грипу. У США віруси грипу ідентифікуються місцевими лабораторіями органів охорони здоров'я чи лабораторіями окремих штатів. Тут діє дуже розвинена національна система нагляду за грипом, яка охоплює всю країну. Регулярні повідомлення про роботу цієї системи публікуються в щотижневому бюлетені «Morbidity and Mortality Weekly reports» Центру контролю за захворюваністю в Атланті (CDC)» [1].

Отже, криза та стрімке падіння економіки може призводити до подальших незворотних процесів, котрі в системі міжнародних відносин доволі важко прогнозувати та аналізувати. Адже чинником виникнення такого типу криз виступають зовнішні фактори, котрі не були по'язані із прямим впливом людини чи групи людей. Тобто вірусна інфекція, що несе загрозу для людини, також несе загрозу для групи людей, відтак впливає на певний регіон поширення та за принципом «доміно» має властивість руйнувати економічну ієрархію, політичні системи через стимулювання кризових чинників.

Розглядаючи сучасну пандемію COVID-19, ми спостерігаємо однаковий алгоритм дій більшості країн, зокрема до заходів запобігання поширення інфекції можемо віднести: по – перше, закриття кордонів; по – друге, введення надзвичайного стану в окремих регіонах країни чи в цілих країнах; по – третє, обмеження пересування населення та припинення внутрішнього сполучення; по – четверте, ізоляція хворих до моменту повного одужання. «Обмеження щодо

переміщення людей, товарів та послуг та стримувальні заходи, такі як закриття фабрик, різко скоротили виробничий та внутрішній попит у Китаї. Зростає вплив вірусу на решту світу через обмеження ділових поїздок та туризму, ланцюгів поставок, товарів тощо». [2] Як бачимо, «Організація економічного співробітництва та розвитку» погіршила прогноз росту ВВП на 2020 рік через поширення коронавірусу.

Відповідно такі загрози, як військові конфлікти, терористичні загрози, глобальне потепління та пандемії можна зарахувати до одного класу глобальних загроз, котрі можуть завдати значної шкоди подальшому, сталому розвитку людства. Варто в цьому контексті продовжувати досліджувати вплив пандемій на глобальний розвиток не тільки через подальшу актуальність цієї проблеми, але й через ті загрози, котрі вплинуть на динаміку розвитку людства і формування криз в цілому.

Література:

1. Гриневич, О.Й., Маркович, І.Г., Найда, С.В., Осипчук, О.П., Поліщук, І.В., Чабан, І.Д., Сушко, О.М., 1(21).2012, 'Міжнародний досвід роботи центрів грипу щодо протидії пандемії вірусу а (h1n1) у 2009 році, , 'Україна. здоров'я нації, , Київ.: ДНУ 'Державний центр інноваційний біотехнологій,.

2. 'Чорний понеділок': світові біржі впали, у Нью-Йорку зупиняли торги, 2020, 09.03.2020. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-51805189>.

УДК 378:614.253:179.3

Філософські науки

ПРОБЛЕМИ БІОЕТИКИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

Біланов О.С., Кустарьова Л.П.

*Українська медична стоматологічна академія
м. Полтава*

Процеси розвитку медичної науки та практики суттєво змінили підходи до форм і методів навчання здобувачів вищої освіти у галузі охорони здоров'я.

Соціальні й аксіологічні складові сучасної медицини набувають все більшого значення, а моральна культура медичних працівників актуалізуються в якості необхідних професійних компетентностей. Успіхи в розвитку медицини та медичних технологій породили безліч складних проблем морального характеру, філософський аналіз і широке суспільне обговорення яких дозволяють на основі принципів і методів біоетики впливати на процес розвитку моральної культури.

Актуальність дослідження проблем формування моральної культури майбутніх медичних працівників зумовлена тим, що по перше, сучасний розвиток людства супроводжується появою в медицині нових етичних проблем, пов'язаних із трансплантацією органів, штучним заплідненням, евтаназією, клонуванням організмів тощо. По друге організація охорони здоров'я, надання медичних послуг розглядаються в аспекті захисту прав людини. Захист прав людини – це не тільки теоретичне питання, а й практичне, з розвитком біоетики це процес формування особливих суспільних установ, покликаних забезпечити захист прав людини в сучасних умовах. Біоетика є основою для створення обґрунтованого балансу між новітніми медичними й біологічними технологіями та принципами гуманізму, суспільного прогресу, правами людини. Проблема здоров'я людини включена до кола глобальних проблем, вирішення яких зумовлює майбутній розвиток людства і навіть факт його подальшого існування.

Проблема формування моральної культури медичних фахівців є складною, важливою й актуальною. Її дослідженню присвячені праці О. Лопухіної, Л. Гасюк, О. Семіног, О. Кравченка, М. Амосова та ін.

Метою роботи є аналіз взаємозв'язку професійної компетентності медичних працівників і моральної культури, а також ролі біоетики в процесі її формування.

Розвиток біоетики пов'язаний із необхідністю дати відповідь на численні морально-етичні питання, які виникли в процесі клінічної діяльності, а також під час наукових досліджень. Предметом розгляду біоетики є насамперед досягнення медицини та біології з погляду визначення їх безпеки для людини й суспільства в цілому. Етичної оцінки потребують проблеми клонування живих організмів, екстракорпоральне запліднення, використання трансгенних рослин

для харчування, процес трансплантології, застосування стовбурових клітин та ембріональних тканин.

На сучасному етапі розвитку біології та медицини саме біоетика є науковою основою для створення балансу між новітніми медичними технологіями та правами людини, а також принципами гуманізму. Основними принципами біомедичної етики є: 1) принцип гуманності, поваги до людини, як особистості; 2) принцип поваги моральної автономії особистості; 3) принцип благодійності; 4) принцип справедливості. Біоетика ґрунтується на повазі до життя та гідності як здорової так і хворої людини.

Біоетика поєднує ціле коло суспільних, економічних, юридичних та моральних проблем дуже важливих для суспільства в цілому. Питання біоетики обговорюють в авторитетних міжнародних організаціях – ООН, ЮНЕСКО, ВООЗ. Відповідні декларації, угоди, резолюції забезпечують розробку правового й етичного регулювання охорони здоров'я та наукових досліджень різних країн світу.

Біоетика відіграє важливу роль у формуванні особистості медичного працівника. Вона покликана розв'язувати проблеми ставлення до життя через моральну оцінку діяльності фахівців як у клінічній медицині, так і в загальній системі охорони здоров'я стосовно відповідності до загальнолюдських цінностей, норм та правил. Концептуальне значення має проблема розвитку біоетики як складової процесу розвитку культури в цілому.

Осмислення сучасних проблем біоетики та формування моральної культури є необхідною складовою підготовки майбутнього медичного працівника. Міждисциплінарний характер біоетики дає можливість орієнтації в сучасних суспільних та наукових проблемах, знаходити нестандартні розв'язання проблем. Орієнтація біоетики на дотримання принципів справедливості, автономії особистості, не заподіяння шкоди, інформованої згоди зумовлюють можливість стійкого зв'язку між знаннями медичного фахівця та його моральною культурою.

Таким чином, моральна культура сучасного медика виступає важливим чинником успіху його професійної діяльності, але оскільки проблема

формування моральної культури є складною, вона потребує подальшого вивчення та дослідження.

Література:

1. Ворона В. А., Право еутаназію як складової права людини на життя// Право України – 2010 - №5. - с. 199-205.
2. Галкін О.Ю., Григоренко А.А., Біоетика в Україні від теорії до практики. Нормативно-правові та навчально-наукові аспекти. Наукові вісті НТУУ, КПІ. -2011. - №3-с 12-19.
3. Запорожан В.А., Аряєв М.Л. Біоетика та біобезпека: Підручник /В.М.Запорожан, М.Л. Аряєв. – К.: Здоров'я, 2013.-456 с.
4. Кулініченко В., Філософсько-світоглядні засади біоетики // Практична філософія. – 2000.- №3.- с.37-43.
5. Кундієв Ю.Т., Біоетика – новий ступінь інтеграції природничих і гуманітарних наук // Вісник НАН України. – 2002, № 11. – с.11-17.
6. Лісовий В.М., М'ясоєдов В.В., Ковальова О.М. Біоетичні принципи випробування лікарських засобів. – Харків: ХИМУ, 2012. – 144 с.
7. Міхеєнко О.І., Валеологія: Основи індивідуального здоров'я людини. – К.: Університетська книга, 2009.- 400 с.

УДК 159.9.016

Філософські науки

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕТОДІВ ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТІВ У ПОДРУЖЖІ

Кібенко Е. О.,
*студентка факультету соціальних
наук та соціальних технологій
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»
м. Київ, Україна*

Важко уявити подружжя, яке жодного разу не стикалося з конфліктною ситуацією. Численні напрями психології пропонують своє бачення причин та

шляхів подолання конфліктів, що виникають у міжособистісних стосунках. Якщо ж вийти за межі певного напрямку, можна виділити кілька позицій, що найчастіше стають причинами напруження, – розподіл ролей у сім'ї, особисті інтереси та преференції, емоційна, фізична та фінансова сфери. Конфлікт виникає у тому випадку, коли позиція або поведінка однієї людини здається іншій неправильною або несправедливою. Звідси можна припустити, що існує модель правильної поведінки або ж зразок справедливої позиції. Найчастіше носієм «об'єктивного» погляду є сам ініціатор конфлікту. У решті випадків джерелом «об'єктивності» стає деяка «третья сторона» (друзі, родичі, авторитетні особи). У останньому випадку ініціатор конфлікту почувається навіть більш впевнено, тому що сучасна сімейна психологія пропонує розглядати проблему з позицій «третьої сторони» як один із шляхів ефективного подолання конфліктів [1]. Більш того, «третьою стороною» можна стати самим для себе, поглянувши на проблемну ситуацію з нейтральної позиції. Разом з тим, постає питання про результати такого прийому. Є суб'єктивна позиція обох сторін конфлікту, а стратегія погляду «третьої сторони» пропонує штучно створити ще одну. Об'єктивність цього погляду викликає сумнів, адже моделюється одним із членів подружжя уже з огляду на його власну думку з приводу предмета конфлікту і, як наслідок, виявляється лише однією з варіацій уже присутньої у площині розгляду проблемної ситуації позиції.

Наступним методом вирішення конфліктів, що часто розглядається як один з найбільш конструктивних, є компроміс. Але необхідно пам'ятати, що компроміс – це лише тимчасова стадія у процесі вирішення проблемних ситуацій. Взаємні поступки, хоч і засновані на частковому задоволенні умов кожного з партнерів, можуть знизити градус напруги. Якщо компроміс переросте у «хронічну» форму, він перестане вдовольняти обидві сторони конфлікту і подружжя знову повернеться до вихідної точки. Тому компроміс можна вважати одним з інструментів, які варто застосовувати у якості тимчасового варіанту зниження напруги між партнерами.

Ухилення, пристосування та згладжування конфлікту розглядаються як менш продуктивні стратегії подолання суперечок. Аргументи щодо цієї точки зору зводяться до думки про те, що один з партнерів займає пасивну позицію і його невдоволення не знаходить виходу назовні, а поступово накопичується та може закінчитися емоційним вибухом з непередбачуваними наслідками. З іншого боку, вищезгадані методи вирішення конфліктів можливі за умов, коли обоє членів подружжя приймають таку модель поведінки, тобто один займає пасивну позицію, а іншого задовольняє така пасивність. У даному випадку конфліктні ситуації досить ефективно вичерпуються.

Найбільш адекватним способом не тільки вирішення подружніх конфліктів, а і їхньої профілактики є прийняття та повага свого партнера. Деякі дослідники вбачають основою такої позиції у толерантності [2, с. 201]. Але очевидно, що на деякі питання неможливо закрити очі, посилаючись на толерантність. У такому разі толерантність як інструмент вирішення конфліктів вичерпує себе там, де зачіпаються принципові, світоглядні позиції. Натомість варто орієнтуватися на розуміння та підтримку, на увагу до своїх інтересів та прийняття позицій іншого. У подружніх стосунках як низький, так і високий рівні толерантності не сприятимуть гармонії у сім'ї. При низькому рівні толерантності члени подружжя прагнуть змінити один одного, а при високому – адаптуватися до потреб іншого. Ті, кому притаманний середній рівень толерантності, враховуватимуть інтереси та потреби обох, їхнє мислення гнучке, можуть відстоювати свою позицію [2, с. 203]. Таким чином, здорові стосунки у подружжі мають бути спрямовані на прийняття партнера таким, яким він є. Якщо ж миритися з таким образом неможливо і виникає бажання змінити його погляди чи поведінку, це вказує на низьку сумісність та є передвісником майбутніх конфліктних ситуацій.

Отже, необхідно розуміти, що конфлікт – це, перш за все, рушій пізнання і себе, і свого партнера. Конструктивно подоланий конфлікт допомагає зміцнити стосунки, а конфлікт, який видається невирішуваним, – переглянути своє ставлення до власної позиції або навіть доцільність подружніх стосунків.

Література:

1. 3 Steps to Resolving Conflict Within Your Family [Електронний ресурс] // Psychology Today. – 2019. – Режим доступу: <https://www.psychologytoday.com/ca/blog/turning-point/201506/3-steps-resolving-conflict-within-your-family>.

2. Польшская Е. В. Влияние толерантности на разрешение конфликтов в семьях. *Психология и педагогика: методика и проблемы*. Москва, 2011. С. 200-205

УДК 101.1::316

Філософські науки

ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ ТА ЙОГО РИТОРИЧНЕ ТВОРЕННЯ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Ткаченко В.В.

магістр

*Харківський національний
університет ім. В. Н. Каразіна*

м. Харків, Україна

Публічний простір здавна вбачався ареною для політичної, культурної та соціальної реалізації особистості. У добу античності публічний простір розглядався як конкретне місце народного зібрання у давньогрецькому полісі (агора), де кожна людина мала право на публічність, право на власне місцезнаходження та позиціонування себе як вільного громадянина. Потреба у соціальній активності та визнанні сприяла формуванню публічного простору завдяки зусиллям самих людей, а знаходження у такому місті дає новий досвід сприйняття, переживання та осмислення для особистості. Спіцро Костофу вважає, що публічний простір у нашому сприйнятті асоціюється із фізично відкритими просторами, наприклад, вулиця, площа, парк, хоча, залишаючи межі приватного простору, ми автоматично потрапляємо у фізичний публічний світ. Саме тема розмежування «приватного» та «публічного» викликала інтерес з боку філософських досліджень. Проте із часом, тема публічного простору, його створення та використання стала предметом досліджень не тільки

філософії і культурології, а й економіки, соціології, архітектури, екології, детермінувавши виникнення нової спеціальності – урбаністики.

Урбаністика є відносно молодим явищем, наукою, яка займається розвитком міста, його компонентами та їх взаємодією. Представники різних наук почали сприймати місто як єдиний організм, який треба вивчати разом та окремо. І хоча місто стало вивчатись нещодавно як напрямок у наукових роботах 1960-1970-х років, коріння цих наукових досліджень ми можемо спостерігати ще у Аристотеля. Не зважаючи на те, що витoki урбаністики сягають доби античності, слід зазначити, що сучасних дослідників філософів-урбаністів дуже мало, особливо на теренах пострадянського простору. Переважно це стосується політичної та соціологічної тематики, що торкається тем майдану 2005 та 2014 років та інших реальних прикладів. Ми можемо виділити таких дослідників публічного простору як: Світлану Шліпченко, Девіда Гарві, Сета Лоу, Ігора Тищенко, Кетрін Ваннер, Парвін Султана.

Творення публічного простору є складним взаємопов'язаним процесом дії і взаємодії різних суб'єктів із різною соціальною активністю та спрямованістю діяльності – конкретні індивіди, групи, ЗМІ, від архітекторів та вуличних музикантів до релігійних організацій та політичних об'єднань. Саме вони можуть пропонувати нові форми та ідеї, впливати на формування мислення, бачення проблем, змінювати аксіологію. Проблема ідеології, політики, мас-медіа, релігії, мистецтва актуалізується у контексті дослідження публічного простору у сучасних тенденціях розвитку інформаційного суспільства [1].

Одним із механізмів публічного простору, на нашу думку, є риторика, що протягом всієї історії займала важливе місце у культурі суспільства. Сьогодні зацікавленість риторикою з боку буденної свідомості, психології та літератури, менеджменту та маркетингу, політики та медіа-простору актуалізують проблему її дослідження на філософському та науковому рівнях, а публічний простір дає потужну можливість для її використання. На сучасному етапі розвитку суспільних наук риторика ми вбачаємо не лише у філософських колах, а зважаючи на те, що у нашому суспільстві загострилися проблеми

боротьби за владу, гроші і свідомість людини, це надзвичайно актуалізує активне використання риторики з боку ЗМІ. Приклад риторики нового публічного простору у ХХ столітті продемонстрував італійський філософ Умберто Еко, який запропонував термін «риторика безсовісності» [4]. Власне, концепція цього філософа перевертає принципи риторики, що існували до нього, та виводить проблему риторики у контекст сучасних проблем і потреб суспільства. У зв'язку із баченням риторики та публічного простору, запропонованого Умберто Еко, сама проблема дослідження потенціалу риторики у взаємозв'язку із публічним простором розкриває нові теми для філософських досліджень, оскільки публічний простір вийшов за межі «фізичного» існування і конструюється майже у всіх сферах людського буття.

Публічний простір є явищем, що постійно формується. Архітекторами, які розробляють план міського простору, план площі, майданів, парків, конструювання публічного простору не закінчується. Слід зазначити, що не лише політичне життя зумовлює формування публічного простору, іноді його розвиток залежить від економіки та менталітету людей, соціальних груп, які можуть з'явитись у певний час.

«Фізична» побудова міста також залежить від «риторики», яку несуть люди/влада (соціальні агенти). Риторика може бути класичною та сучасною. Саме у публічному просторі вони ефективно поєднуються задля реалізації ідей, цілей та політичних завдань.

Риторичне конструювання публічного простору може задавати влада, яка контролює та задає правила простору, у якому в принципі не повинно її бути. У випадку, коли це ідеологія і політика, ми обираємо риторику, яку будемо підтримувати, і публічний простір стане компонентом для підтримки цієї ідеології. Пам'ятники, символи, інсталяції, плакати, акції, виконують функцію «пам'яті», нагадування, етичну функцію та конструювання реальності, ідеології.

Політичні лозунги, побудовані на риторичних фігурах, які входять до класичного риторичного канону, усі вони як релігійні тексти «будують» думки у людей.

Мас-медіа є не тільки зв'язком суспільства та влади, а й ефективним засобом маніпулювання людьми, їх свідомістю, засобом створення картини світу, завдяки якій «ідеї» оселяються у народі. Публічний простір є ареною для вираження, реакції людей, або задля для конструювання реальності.

Публічний простір – це суміш архітектури, ЗМІ, людей, політики та ідеології задля влади, комунікації, реальності, що вибудовуються над фізичним існуванням.

Література:

1. Гарві Д. Політекономія публічного простору / Д. Гарві // (Не)задоволення публічними просторами / Д. Гарві. – Київ: Всесвіт, 2017. – С. 34–47.

2. Межуев В. М. Философия и "публичное пространство" [Електронний ресурс] / В. М. Межуев. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:YG4AstY-d3cJ:https://iphras.ru/uplfile/root/public_space/Mezhuev.pdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua.

3. Шліпченко С. Простір і публіка / С. Шліпченко // (Не)задоволення публічними просторами / С. Шліпченко. – Київ: Всесвіт, 2017. – С. 28–33.

4. Эко У. Волк и ягненок. Риторика бессовестности: пер. с ит. Е. Костюкович // Эко У. Полный назад! «Горячие войны» и популизм в СМИ. М.: Эксмо, 2007. С. 75–107.

УДК 130.2

Філософські науки

ВІДОБРАЖЕННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ М. КУЗАНСЬКОГО У ПРАЦЯХ Г. СКОВОРОДИ

Шувалов В.С.,

здобувач вищої освіти ступеня магістра

Тернопільська вища духовна семінарія

імені Патріарха Йосипа Сліпого

м.Тернопіль, Україна

Розглядаючи постать Г.Сковороди як самотутню та доволі неоднозначну, сповнену протиріч та численних спроб інтерпретації, не доцільно сприймати його як митця, відірваного від епохи, в якій він жив. Як стверджують

дослідники, «Сковороду вихваляли, як творця оригінальних думок, та робили цілком несамостійним мисленником, що лише повторює чужі ідеї та слова» [1, с.5]. Така дихотомія поглядів лише посилює науковий інтерес до філософії гуманістів та пошуку віддзеркалень тодішніх світоглядних концепцій у працях вітчизняного філософа.

Відомо, що гуманісти виступали проти схоластичного наголосу на абстрактних ідеях, відірваних від життєвого історичного контексту, який їм видавався нездоровою одержимістю універсальними та релігійними істинами. Більш того, епоха Ренесансу культивує поняття «індивіда», який усвідомлює свої права і можливості, ставить життєві цілі та визначає методи їхнього досягнення. Завдяки інтелектуальним напрацюванням гуманістів постало й інше розуміння Бога, яке можна охарактеризувати тезою про неіншість Бога.

Одним із таких діячів-гуманістів, що до певної міри мав вплив на світоглядні ідеї Г.Сковороди, був Микола з Куз (німецькою *Nikolaus von Kues*) – німець, інтелектуальні напрацювання якого кардинально вплинули на формування не тільки католицької, але і всієї західно-християнської думки. Філософські інтереси Кузанського були надзвичайно широкі й різнобічні. У своїх творах він цитує Піфагора, Демокріта, Платона, Арістотеля, Прокла і Боеція – філософів, які вплинули на його гуманістичну спрямованість, і, звичайно, на те, що його твори сповнені математичними ідеями та символами. Він – неоплатонік, як і більшість гуманістів XV століття.

Один із головних принципів своєї філософії – принцип «все у всьому» – він переймає від Анаксагора. На його уявлення про нескінченність світу вплинули вчення Демокріта та Епікура [2], посилення на яких простежуємо також і у доробках Сковороди. М. Кузанський приділяє велику увагу питанням змінності світу, функціонування земних чи небесних сфер. В творі «Про вчене незнання» (*De docta ignorantia*) він говорить: «Світ виникає в результаті розгортання єдності у множинність, простоти у складність. Все, що існує, – результат розгортання Бога, а матерія – можливість існування світу[...]. Всесвіт – це сфера, центр якої всюди, а окружність ніде» [3, с.33].

Мислитель доводить, що не можливо осмислити божественну сутність за допомогою понять. Бо якщо скінченний людський розсуд не надається до того, щоб охопити нескінченне буття, а інакшість Бога полягає в кардинальній відмінності від індивідуальних і позірних речей світу, то жодні логічні форми мислення з їхніми антитезами, винятками, поєднаннями тут не зарадять. Абсолют мислиться тільки як збіг протилежностей [4, с.168]. Згодом у Сковороди ми знаходимо подібне висловлювання про єдність пар протилежностей: “Не знайдеш дня без тьми і світла, а року без зими й тепла. Не знайдеш і становища, щоб воно не було змішане з насолоди й печалі. Так стоїть увесь світ. Протилежне сприяє протилежному” [5; с.86].

Можемо стверджувати, що твори «Діалог. Ім'я йому – Потоп Зміїний», «Книжечка про читання святого письма, названа Дружина Лотова».чи «Вступ до християнського благочестя» написані до певної міри і під впливом інтуїції Кузанського. Цю закономірність можемо простежити і щодо людинознавчих поглядів Сковороди, його пневматологічного розуміння божественної духовної здатності людини. Так, Микола Кузанський стверджував, що людська природа знаходиться між божих творін та ангелів і в усвідомленні своєї божественності, яке можливе за умови поєднання з Богом, вона здатна стати максимумом та встановити гармонію. "Людська природа – така природа, яка була піднесена над всіма творіннями Бога і лиш трохи нижче ангелів. Вона об'єднує в собі розумову і чуттєву природу, стягує до себе весь Всесвіт: вона є мікрокосмосом, малим світом, як називали її древні. Вона така, що поєднуючись з максимальністю, стає повнотою всіх всезагальних і окремих досконалостей таким чином, що в людстві все піднесено до вищого ступеня" – пише Кузанський. [6, с.69]. У його «Діалозі про можливість буття...» знаходимо звернення до особи Христа як Слова Божого, прийняття якого з непохитною вірою здатне наповнити людину своєю могутністю: «Христос доповнює те, що не дано природою, в тому, хто з непохитною вірою прийняв його як Слово Боже, щоб, тримаючись цієї віри, в якій присутній Христос, був він всемогутній через Слово, що живе в ньому в силу віри.»[7, с.156].

Умовою для такого поєднання людини з Богом обидва мислителі вважають цілковите очищення духовного зору. У 2-й пісні «Саду божественних пісень» Сковорода так говорить про це: «Се силоамски воды! омый скверну от очес / Омый всѣ членов роды, дабы возлетѣть до небес. / Ибо сердцем не чист не может Бога узрѣть. / И нелзя до сих мѣст земленному долетѣть» [8, с.52]. У вірші «Мелодія» Г. Сковорода зазначає, що для цілковитого поєднання з Христом потрібно пройти звільнення від плотських пожадань та мирського бруду, а тоді «Побѣди сія! Христос и в тебѣ вселится» [8, с.79].

Таким чином, в ренесансному гуманізмі людина постає як особистість, яка може стати співтворцем із Богом завдяки тому, що в ній присутня його частина. На відміну від середньовічного сприйняття недосяжного Творця, людина цього часу шукає шляхів уподібнення до Бога і не лише через смирення та самозаглиблення, але й шляхом усвідомленої активності та співучасті у творчому процесі. Богопізнання, світознання та самопізнання, за вченням гуманіста М.Кузанського та його в певній мірі послідовника Г.Сковороди, зводяться до пізнання Слова Божого, що є найглибшою причиною сущого, креаціоністської діяльності Бога. Замешкання повноти Духа Христового у людині робить можливим осягнення Божої мудрості.

Література:

1. Чижевський Д. *Філософія Г.С. Сковороди*. Варшава: Друкарня Наукового товариства імені Шевченка у Львові, 1934, 224.
2. Мусулін А. *Микола Кузанський* [Електронний ресурс] / Антон Мусулін. Режим доступу до ресурсу: <http://newacropolis.org.ua/articles/mykola-kuzanskyi>. (дата звернення 15.03.2020 р.).
3. Nicholas of Cusa, *On Learned Ignorance (De docta ignorantia)*, / - Text edited: Raymond Klibansky, - Minnesota: The Arthur J. Banning Press, 1990, 33
4. Лютий Т. *Пригоди філософських ідей Західного світу (від давнини до сучасності)*. Київ: Темпора, 2019, 384.
5. Глива Є. *Онтологічний образ людини в творчості Григорія Сковороди*. К. : Видавництво ТОВ “КММ”, 2006, 256.

6. *Антология мировой философии: Методический сборник философских текстов.* (Сост.: В.В. Соколов). М.: Мысль, 1969. (Т. 1: Ч. 1, 2), 936.

7. Николай Кузанский. *Сочинения в 2-х томах.* (Т.2). М.: Мысль, 1980, 471.

8. Григорій Сковорода. *Повна академічна збірка творів,* (Редактор: Леонід Улшаков). Харків – Едмонтон – Торонто: Майдан, Видавництво Канадського Інституту Українських студій, 2011, 1353.

УДК 342.9: 69

Юридичні науки

МЕСЕДЖ ЩОДО СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ
МІСТОБУДУВАННЯ, ЯКІ ВИСТУПАЮТЬ ОБ'ЄКТОМ ОХОРОНИ
АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

*Стукаленко В.В.,
аспірант кафедри
адміністративного та господарського права
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова
м. Одеса, Україна*

Суспільні правовідносини у сфері містобудування виступають особливим об'єктом правової охорони і яким притаманні певні особливості. Від визначення змісту категорії «містобудування» залежать межі правового регулювання, методи контролю та нагляду й т.п., і як наслідок, предмет правового регулювання. І тому, наукові напрацювання щодо цього питання будуть корисними, як у контексті теорії, так і практики, а особливо у площині адміністративно-деліктного законодавства.

Знаючи межі суспільних відносин легше кваліфікувати адміністративні проступки у зазначеній сфері. Такі делікти посягають на велику кількість суспільних відносин - містобудівну діяльність; безпеку будівництва; архітектурно-будівельний контроль та нагляд; забезпечення енергетичної ефективності будівель та інші. Все це обумовлює необхідність володіння спеціальними знаннями та врахування технічних нюансів під час застосування правового механізму інституту адміністративної відповідальності.

Звісно, відобразити правильно сутнісні властивості якісно визначеного явища може лише одне поняття. В інтересах наукової суворості кожне таке поняття повинно б і визначатись особливим, неповторним терміном [1, с. 38].

Поняття та зміст категорії «містобудування» закріплено та застосовується законодавчо в нормативно-правових актах, наприклад, в Законах України «Про основи містобудування» від 16.11.1992 № 2780-ХІІ [2]; «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 № 3038-VI [3]; «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» від 14.10.1994 № 208/94-ВР [4]; «Про архітектурну діяльність» від 20.05.1999 № 687-XIV [5] та інші.

В той же час, вже тривалий час ведеться наукова полеміка щодо сутності правового явища «містобудівної діяльності» (« містобудування»). Відповідно до статті 1 Закону України «Про основи містобудування» від 16.11.1992 № 2780-ХІІ категорії «містобудівна діяльності» та « містобудування» - тотожні поняття.

Чітке правове визначення певних категорій дозволяє реалізовувати в повній мірі принцип правової визначеності. У контексті статті 1 Закону України «Про основи містобудування» від 16.11.1992 № 2780-ХІІ [2] можливо визначити ознаки містобудування.

До ознак містобудівної діяльності можливо віднести:

А) *цілеспрямована діяльність осіб та органів*. Перелік суб'єктів містобудівної діяльності чітко не закріплено, хоча межі законодавчо окреслені.

Наприклад, державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, громадяни, об'єднання громадян по створенню та підтриманню повноцінного життєвого середовища.

Б) *Містобудівна діяльність включає певні складові, зокрема:*

- використання територій (наприклад, прогнозування розвитку населених пунктів і територій; планування територій; забудову територій; інше використання територій)

- проектування, будівництво об'єктів містобудування, спорудження інших об'єктів;

- реконструкцію історичних населених пунктів при збереженні традиційного характеру середовища;

- реставрацію та реабілітацію об'єктів культурної спадщини
- створення інженерної та транспортної інфраструктури.

В науковій спільноті є різні концептуальні підходи по розуміння сутності категорії «містобудування» через призму категорії «будівництво». Коротко можливо зазначити три основні доктринальні підходи до розуміння співвідношення цих понять.

Перший концепція передбачає, що дефініції «будівництво» та «містобудування» - це синоніми і можуть замінювати одне одного. Друга концепція передбачає, що «містобудування» більш ширше поняття ніж «будівництво». Третя концепція передбачає, що категорія «будівництво» ширше поняття «містобудування» [6];

Необхідно акцентувати увагу, що в науковій літературі існує різноманіття поглядів на змету містобудівної діяльності.

Різні автори по різному визначають її, зокрема:

- створення життєвих якостей середовища із урахуванням стратегії, програм і завдань розвитку міста[7];
- створення відповідної системи життєвого простору людини[8];
- формування повноцінного середовища життєдіяльності людини[8];
- сталий розвиток територій [3] та інші.

Перераховувати можливо довго, але головним недоліком цих позицій є акцентування уваги на окремих проявах більш великої мети. І тому, мабуть буде доцільно, звернутися до мети (найбільш вдалий варіант) закріпленої у Концепції сталого розвитку населених пунктів - забезпечення виходу з кризи і створення умов для сталого розвитку населених пунктів (соціально, економічно і екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень, спрямований на створення їх економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо),

технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення, збереження та збагачення біологічного різноманіття та культурної спадщини [9].

Якщо містобудівну діяльність розглядати в такому ключі, то застосування інституту адміністративної відповідальності повинно бути іншим.

Розуміння мети містобудування та закріплення її на рівні закону, а не постанови - це додаткова гарантія формування дієвого механізму регулювання суспільних відносин у сфері містобудівної діяльності та створення ефективних механізмів запобігання порушенням, зокрема адміністративної відповідальності. Наприклад, чітке визначення змісту категорії містобудування корелюється із закріпленням форм прояву об'єктивної сторони складу адміністративного проступку та т.п.

Література:

1. Рабинович П. М. Социалистическое право как ценность. URL: <http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom10/43.pdf>.

2. Про основи містобудування : Закон України від 16.11.1992 року № 2780-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12>

3. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>.

4. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України від 14.10.1994 № 208/94[14.10.1994 № 208/94. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/208/94-вр>.

5. Про архітектурну діяльність:Закон України від 20.05.1999 № **687-XIV**. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14>

6. Стукаленко О.В. Концептуальні підходи до розуміння «містобудівна діяльність» та будівництво». Правова держава. 2017. Вип.28. С.66-69.

7. Нестеренко Г.Б. значення зонінгових правил в організації раціонального використання земель міст. *Науковий вісник НЛТУ України*.

2007.Т.17.Вип.4. С.45-48. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/znachennya-zoningovih-pravil-v-organizatsiyi-ratsionalnogo-vikoristannya-zemel-mist>

8. Ярошевська Р.С. Теоретико-правовий аналіз поняття містобудівної діяльності. *Право і суспільство*. № 5. Ч.3. 2015. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/5_2015/part_3/23.pdf

9. Концепція сталого розвитку населених пунктів : Постанова Верховної Ради України від 24.12. 1999 № 1359-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>

10. Петро Кривошеїн, здобувач Науково-дослідного інституту публічного права АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАМОВНИКА ОБ'ЄКТА БУДІВНИЦТВА <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/2/28.pdf>

11. Подорожна Т.С. Юридична відповідальність як гарантія конституціоналізації правового порядку. *Право України*. 2016. № 8. С. 107–115.

Юридичні науки

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ

*Терещенко Вероніка,
здобувачка ступеня вищої освіти магістра
за спеціальністю «Правознавство»
Національної академії внутрішніх справ*

Волонтер, хто ця людина? Чому в повсякденному житті останніх років ми чуємо про цих людей. Волонтер - фізична особа, в тому числі іноземний громадянин або людина без громадянства, яка вносить свій вклад в розвиток волонтерства, базуючись на принципах волонтерської діяльності.

Про волонтерський рух в Україні сьогодні з захопленням говорять в багатьох країнах світу, називаючи це явище унікальним. Розквіт волонтерської діяльності у нас припав на час Революції Гідності і початок війни на Донбасі. У надзвичайно складний період саме цей рух об'єднав суспільство, створив дієву структуру громадянських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави. Сьогоднішньому

волонтерському руху в Україні мало аналогів не тільки в країнах колишньої СРСР, а й на Заході, звідки, власне, і прийшов термін "волонтерство".

У волонтерстві визначальним є принцип добровільності, волонтер діє за покликом душі, з почуттям потреби реалізувати свою громадянську позицію. Волонтерство як соціокультурне явище нерозривно пов'язане з розвитком цивілізації історії людства наврядче знайдеться суспільство, якому не було б притаманні ідей добровільної та безкорисливої допомоги. І завжди знаходились люди, для яких самореалізація, само удосконалення були можливі лише через працю на благо інших. Слід сказати, що протягом віків релігія, церква, спонукала людей до благодійництва і волонтерства виховувала альтруїстичну свідомість.

До речі, термін "волонтерство" для такого виду діяльності в світі почали використовувати з 70-х років 20-ого століття, коли міжнародна асоціація добровольчих зусиль кожних два роки почала проводити Всесвітні конференції волонтерів. На такі конференції в 1990 році у Парижі було прийнято Загальну декларацію волонтерів і визначено, що волонтерство - добровільна, активна, спільна чи особиста участь громадянина в житті людських співтовариств заради покращення якості життя, економічного та соціального розвитку. Декларація підтримує право на волонтерську діяльність для всіх чоловіків, жінок та дітей незалежно від їхньої раси, віросповідання, фізичних особливостей, соціального і матеріального становища. Адже благодійництво не передбачає особистої безпосередньої участі у суспільно важливій роботі (не потрібно чергувати, розвозити нужденним харчі і ліки, готувати). Благодійники, як правило обмежуються фінансовою допомогою, а також не рідко розраховують на різні пільги держави.

Волонтерська діяльність охоплює різні напрями діяльності, зокрема:

- надання соціальних послуг;
- допомога щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;
- допомога жертвам злочинів, біженцям;
- проведення заходів з охорони природного середовища, збереження культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури
- проведення заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією масових спортивних, культурних та інших видовищних і громадських заходів тощо.

На українських землях волонтерство розвивалося з 19 століття, коли створювались різноманітні громадські організації, що опікувалися лікарнями для малозабезпечених, притулками, безкоштовними їдальнями. Активно діяли організації Червоного Хреста, особливо під час російсько-турецької, російсько-японської та Першої світової війни.

З перших років незалежності в Україні волонтерство оживає і починає розвиватись. Початком цього процесу вважається 1992 рік, коли створюється служба "Телефон довіри", в якій працювали виключно волонтери. Згодом виникають організації, що реалізують різні соціальні проекти допомоги важко хворим, багатодітним сім'ям, самотнім людям похилого віку, особам з вираженими вадами. Активно розвивається напрям боротьби з розповсюдженням СНІДу та допомоги наркозалежним. У перші роки незалежності ефективно працюють напрями волонтерства під егідою релігійних організацій, особливо протестантських церков.

У квітні 2011 р. прийнято Закон України „Про волонтерську діяльність” від 19.04.2011 № 3236-VI. Цей важливий документ узаконив дії благодійників. З грудня 2013 по березень 2015 року 132 громадським об'єднанням надавався статус «волонтерської організації» відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність». У березні 2015 року прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності» від 05.03.2015 № 246 -VIII. Законом, зокрема:

- скасовано необхідність надання організаціям статусу волонтерських організацій;
- передбачено здійснення волонтерської діяльності в зоні проведення антитерористичної операції (проведення бойових дій);
- передбачено надання одноразової грошової допомоги сім'ям волонтерів, як загинули в ході проведення антитерористичної операції, волонтерам, які потримали поранення;
- врегульовано питання добровільного страхування волонтерів, укладання договорів на провадження волонтерської діяльності лише за бажанням;
- визначено, що діти віком від 14 років можуть займатися волонтерською діяльністю за згодою батьків.

У 2016 році внесено зміни до Закону України «Про волонтерську діяльність», якими розширено напрями цієї діяльності – волонтери пробації. Метою пробації є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень

та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності. Основним завданням волонтерів пробації є сприяння органу пробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи. Але в своїй благодійності вони забезпечують всім необхідним і працівників, це наприклад, папір, канцелярські приладдя, антисептичні засоби, засоби індивідуального захисту.

Організацією Об'єднаних Націй було проведено дослідження на тему: «Волонтерський рух в Україні».

Майже чверть українців (23%) мали досвід волонтерства, 9% українців почали займатись волонтерством протягом останнього року. Основним напрямком діяльності волонтерів в 2014 році стала допомога українській армії та пораненим - цим займались 70% волонтерів. До подій Майдана найбільш актуальними напрямками діяльності були допомога соціально незахищеним групам населення та благоустрій громадського простору. Найбільша група волонтерів – ті, які займаються волонтерством 1-2 рази на місяць.

Більшість волонтерів вказали, що займаються волонтерством самостійно, та не зазначили участь у конкретних волонтерських проектах. Більше половини волонтерів мають вищу освіту 43% волонтерів належать до середнього класу, серед всієї вибірки таких 35%. Волонтерами ООН проводилось опитування що до умов роботи українських організацій працюючих з волонтерами, метою якого є визначення потреб організацій, покращення потенціалу та популяризації заходів із вдосконалення законодавчих і політичних умов для волонтерської діяльності в Україні, а також привернення уваги української громадськості до волонтерства.

Література:

1. Електронний сайт <http://www.msp.gov.ua>
2. Закон України «Про волонтерську діяльність» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>
3. Законом України «Про пробацію» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ
ОСОБИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ

Тюлюбаєва Катерина Дмитрівна

студентка Полтавського юридичного коледжу

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник – к. ю. н. Дубович О. В.

Дотримання норм законодавства, охорона та забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян держави завжди було пріоритетною задачею кожної країни, адже такі соціальні цінності вважаються найвищими. Ми маємо велику кількість соціальних гарантій, нормативно – правових актів, які регулюють такий контроль та за допомогою яких здійснюється захист інтересів громадян. Будь – яка відповідальність особи має на меті обмежити її інтереси задля виправлення вчинених дій чи понесення покарання. Кримінальний процес має різні види заходів забезпечення, запобіжних заходів та слідчих дій, як одна із елементів досудового розслідування, тому саме під час їх проведення і можуть траплятися випадки щодо порушення обмеження певних прав осіб.

Однією із базових і найбільш розповсюджених слідчих дій є допит, змістом якого є одержання показань від особи, яка володіє відомостями, що мають значення для розслідуваного кримінального провадження. Метою допиту є отримання повних та об'єктивно відображуючих дійсність показань, які є джерелом доказів, а фактичні данні, що в них містяться, - доказами.

Велика кількість випадків коли громадяни скаржуться на те, що їхні права були дійсно порушені під час здійснення допиту. Про це свідчать і багаторазові скарги до прокуратури, суду, також важливим джерелом є практика Європейського суду з прав людини. Прикладом може слугувати рішення по справі «Балицький проти України» від 3 листопада 2011 року, де ЄСПЛ було констатовано порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо його засудження на підставі визнавальних

показань, отриманих у результаті порушення його права не давати показання та права не свідчити проти себе, та що йому чинилися перешкоди щодо ефективного здійснення ним права на захист під час допиту на первісній стадії досудового слідства, прийнятними, а решту скарг у заяві - неприйнятними.

Беремо до уваги норми кримінального процесуального законодавства, зокрема в ч. 1 ст. 224 КПК встановлено, що допит проводиться за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати. По-перше, зазначимо осіб, які уповноважені проводити допит на стадії досудового розслідування. До них відносяться, зокрема, слідчий, прокурор, а також слідчий суддя, у випадках встановлених ст. 225 КПК. Якщо КПК встановив, що за загальним правилом, допит проводиться за місцем досудового розслідування, а всі інші випадки потребують погодження із особою, що допитується, то для того, щоб прокурору провести допит у своєму кабінеті, необхідне погодження, особи, що допитується. Це пояснюється тим, що кабінет прокурора не можна вважати місцем досудового розслідування, оскільки діяльність прокурора в кримінальному провадженні є наглядом за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням [3,с.79].

Проте зважаючи на практику, допит прокурором вільно проводиться в їхніх кабінетах без дозволу, що прямо не передбачено законодавством. Також ця сама стаття вказує на те, що допит проводиться за погодженням із особою, проте допити проводяться й щодо осіб, які перебувають на стаціонарному лікуванні і за станом здоров'я незавжди можуть усвідомити свою здатність бути допитаними. Тому у таких випадках законодавство мало б передбачити дозвіл на допит не тільки особи стосовно якої буде проводитися така дія, а й лікаря.

Отже, під час проведення допиту, як одного з базових слідчих дій, стаються випадки щодо порушення законних прав та інтересів громадян, зокрема це відбувається через недотримання працівниками органів досудового розслідування вимог законодавства, проте аналізуючи чинні норми можемо

дійти до висновку, що не всі вони в повній мірі забезпечують дотримання усіх прав осіб, адже є прогалини в законодавстві, які не регулюють ті ситуації, які трапляються на практиці, інші з них мають колізії, які суперечать одна одній.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // Відомості Верховної Ради України. - 2020 .- № 4651-VI.

2. Туманянц А. Р. Забезпечення прав та законних інтересів особи під час проведення слідчих (розшукових) дій / А. Р. Туманянц. // Право і суспільство. – 2018. – 295–302 с.

3. Шигарьов Д. О. Забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування : дис. докт. юр. наук : 12.00.09 / Шигарьов Д. О. – Харків, 2017.

Юридичні науки

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ ТА ПРИМУСОВОГО ЛІКУВАННЯ

Феськова Н.С.,

студентка юридичного факультету

Університет державної фіскальної служби України

м. Ірпінь, Україна

Інститут примусового застосування заходів медичного характеру є одним із найскладніших інститутів національного кримінального права. Це можна пояснити тим, що він поєднує в собі елементи соціологічної, юридичної та медичної галузей знань. Його сутність полягає в захисті соціуму від суспільно небезпечних діянь осіб, що страждають на психічні розлади, а також в забезпеченні безпеки для таких осіб.

Варто зазначити про те, що даною проблематикою займалися відомі теоретики і криміналісти-практики, серед яких: Савченко А.В., Шуляк Ю.Л., Книга М.М., Жук І.В., Кісілюк Е.М., Павлова Т.О., Берш А.Я., Шаренко С.Л., Ященко А.М. та інші.

Розкриваючи зміст особливостей застосування примусових заходів медичного характеру та такої проблематики в загальному, важливим аспектом є усвідомлення сутності цих понять, їх правової природи та співвідношення з іншими кримінально-правовими наслідками, зазначеними в КК України.

Чинним КК України, зокрема статтею 92, передбачена теоретична конструкція «примусові заходи медичного характеру», під якою слід розуміти надання амбулаторної психіатричної допомоги, поміщення особи, що вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченою Особливою частиною, в спеціальній лікувальний заклад з метою її обов'язкового лікування, а також попередження вчинення нею суспільно небезпечних діянь [1].

Стаття 93 КК України прямо передбачає коло суб'єктів, до яких можуть застосовуватись примусові заходи медичного характеру:

1. До осіб, які вчинили у стані неосудності суспільно небезпечні діяння;
2. До осіб, які вчинили злочин у стані обмеженої осудності;
3. До осіб, які вчинили злочин у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до винесення вироку судом або під час відбування покарання [1, 2 – с. 605-608];

Чинний Кримінальний закон, відповідно до характеру та тяжкості захворювання, вчиненого діяння, з урахуванням ступеня суспільної небезпечності хворого для самого себе та суспільства, передбачає наступні примусові заходи медичного характеру:

- надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку (для осіб, що страждають на психічні розлади, які вчинили суспільно небезпечне діяння, але не потребують госпіталізації);

- госпіталізацію до психіатричного закладу зі звичайним наглядом (для осіб, які за своїм психічним станом і характером вчиненого ними суспільно небезпечного діяння потребують тримання в психіатричному закладі та примусового лікування);

- госпіталізацію до психіатричного закладу із посиленням наглядом (для осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння, не пов'язане з посяганням на

життя інших осіб і за своїм психічним станом не становлять загрозу для суспільства, проте потребують тримання в психіатричному закладі та лікування в умовах посиленого нагляду);

- госпіталізацію до психіатричного закладу з суворим наглядом (для осіб, що вчинили суспільно небезпечне діяння, з посяганням на життя інших осіб, а також щодо осіб з розладами психічного здоров'я що за своїм психічним станом і характером вчиненого діяння може становити особливу небезпеку для суспільства та потребує тримання в психіатричному закладі та примусового лікування, зокрема в умовах суворого нагляду) [1, 3- с.707];

Досліджуючи особливості застосування примусових заходів медичного характеру, доцільним є визначення їх ознак:

- мають примусовий, проте не насильницький характер;

- поєднують в собі юридичні та медичні аспекти;

- не розглядаються в якості кримінального покарання (оскільки відрізняються від нього своєю правовою природою, метою, видами, строками, порядком застосування, юридичними наслідками);

- не є звичайними заходами медичного характеру, що регламентуються національним законодавством охорони здоров'я (мають вузькі межі застосування);

- застосування таких заходів примусу, не можна розглядати як порушення прав людини і громадянина;

- носять превентивний характер (спрямовані на відновлення порушених прав і свобод потерпілих, на усунення передумов криміногенної ситуації, на охорону та здійснення соціально-правового та медико-реабілітаційного захисту особи правопорушника, переслідуючи мету забезпечення безпеки суспільства);

Варто зазначити, що чинне національне законодавство диференціює суспільну небезпечність суб'єктів примусових заходів медичного характеру, виходячи з наступних критеріїв:

• медичного (характер психічного розладу);

• юридичного (тяжкості вчиненого діяння);

•соціально-психологічного (наявність негативних морально-психологічних рис, відомості про наркотизацію, алкоголізацію особи) [3];

Для аналізу особливостей інституту примусових заходів медичного характеру, доцільним є співставлення національного та іноземного досвіду. Більшість законів про кримінальну відповідальність зарубіжних країн передбачають звільнення від покарання осіб, що вчинили протиправне діяння в стані неосудності та застосовують до них запобіжні заходи у вигляді примусового лікування в спеціальній медичній установі (Польща, Іспанія, Італія). В кримінальному законодавстві Швейцарії передбачене амбулаторне лікування для хворих, що не становлять небезпеку для суспільства; в Німеччині суд, при винесенні рішення про поміщення в спеціальний психіатричний заклад може одночасно ухвалити рішення про умовне відстрочення таких заходів у разі особливих обставин, які дають підстави вважати, що мета цього заходу може бути досягнута і без його виконання [4].

Вище сказане дозволяє виявити як позитивні так і негативні риси даного кримінально-правового інституту, також і підтвердити доцільність його розгляду як різновиду заходів безпеки, конкретизації та уточненні мети цих заходів, тощо.

У висновку можна сказати про те, що примусові заходи медичного характеру за своєю суттю не є карою, хоча й обумовлені вчиненням суспільно небезпечного діяння, забороненого законом про кримінальну відповідальність. Вони застосовуються до психічно хворої людини, яку конче потрібно лікувати в примусовому порядку. Зазначені міри застосовуються для відновлювання порушеного психічного здоров'я людини шляхом її лікування у психіатричному закладі, а також для запобігання вчиненню нею суспільно небезпечних діянь. Вони не мають на меті покарання, хоча і належать до заходів державного примусу і пов'язані з обмеженням прав людини, по відношенню до якої вони застосовуються. Хоча вони і мають юридичний аспект, але за своєю суттю залишаються медичними заходами. Їх застосування стосовно осіб не є обов'язком суду, а лише його правом.

Література:

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 05.04.2001, редакція від 20.12.2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 18.03.2020)

2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В. Я. Тацій та ін. Т. 17 : Кримінальне право / гол. редкол. В. Я. Тацій. Харків. 2017. 1064 с.

3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування» від 03.06.2005 р. № 7 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-05> (дата звернення 16.03.2020)

4. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про передачу осіб, які страждають психічними розладами, для проведення примусового лікування» від 11.01.2000 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1372-14> (дата звернення: 17.03.2020)

Юридичні науки

СУТНІСНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «СУВЕРТИТЕТ» ТА ЗМІСТОВНИЙ АСПЕКТ ЙОГО РІЗНОВИДІВ

Фурман А.В.,

Студентка юридичного факультету

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Належне усвідомлення сутнісних характеристик такої основоположної категорії конституційної науки як суверенітет та виокремлення базових практичних механізмів його реалізації в процесі світової глобалізації є однією з

первинних передумов побудови сильної та стабільної держави. Дане завдання є не лише актуальним і дискусійним в царині теорії конституційного права, а й відноситься до загальнодержавних правових та соціальних пріоритетів на шляху становлення української державності.

Певний політико-правовий статус національної держави та суспільства, яке її утворило, що семантично оформлюється поняттям «суверенітет», у найбільш узагальненому вигляді зводить дану субстанцію до незалежності її носіїв у процесі ухвалення рішень державно-політичного характеру, які мають вплив на подальше становлення держави в цілому, на її внутрішню і зовнішню діяльність. [1, с. 665]

В аспекті змістовного аналізу даної категорії слід розмежувати співвідношення трьох на перший погляд однорідних понять та явищ, які вони характеризують—народного суверенітету, національного суверенітету та державного суверенітету. Перш за все відмінність полягає в носіях суверенітету—народ, нація чи держава відповідно. Розглядаючи різні підходи розмежування, рекомендовані в літературі, важливого акцентувати увагу на тісному характеру зв'язку між державою та народом, який її сформував. С. Ігусаєв та О. Тихомиров зазначали, що переважна більшість українських вчених опираються в розумінні держави на риси, які характеризують її, насамперед, як особливу форму організації суспільства. [2, с. 225].

Логічно випливає теза про те, що поняття державного суверенітету характеризує державну владу, а поняття народного суверенітету—владу народу. Деякі науковці ототожнюють дані поняття, обґрунтовуючи це тим, що суверенітет демократичної держави є вторинним, похідним від народного суверенітету, таким чином втрачаючи свою внутрішню властивість верховенства. [3, с. 7]

Щодо категорій «народ» та «нація», які мають тенденції до зближення, то їх не можна ототожнювати, оскільки нація більшою мірою мірою концентрує увагу на належності особи до історично сформованої етносоціальної групи людей з спільною мовою, культурою, звичаями, етнічною самоіндифікацією.

Існує підхід, згідно з яким нація—це спільність людей, об'єднаних на певній території, що підкоряється єдиним законам, тобто єдиній державі. Таке формальне визначення розмиває межі між даними поняттями, однак дозволяє обґрунтувати сучасне розуміння права націй на самовираження. В даному контексті йдеться не про право на відмежування представників певної національності, а про право нації (народу) брати участь і державно-політичному житті країни, визначати законодавство, державний устрій, незалежно від національності.

На думку автора, суверенітет за своєю субстанцією є неподільним, а в єдиній державі не може існувати декілька рівнів суверенної державної влади. Він зводиться не лише до теоретичної конструкції, а має конкретні прояви в правозастосовній практиці в процесі реалізації суверенних прав держави. Як підкреслював В. Черепанов, «суверенітет — якісна характеристика державної влади, що не зводиться до прав держави... суверенітет як якісна, а не кількісна характеристика, не може бути розділений: він або є, або його нема» [4, с. 4].

В ст. 5 Конституції України народ проголошено носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні, та визначено способи здійснення народовладдя: безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Це підтверджує тезу про те, що хоча український народ є єдиним джерелом влади, однак не єдиним джерелом суверенітету. Як уже зазначалось, поряд із народом суверенітет притаманний також державі та нації.[5]

Межі державного суверенітету визначені в ст. 2 Конституції України, де зазначено, що суверенітет України поширюється на всю її територію, яка в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою. Аналізуючи ст. 17 Конституції, яка закріплює положення про те, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави і справою всього українського народу, таким чином можна зробити висновок про діалектичну єдність державного і народного суверенітету, останній при цьому є первинним по відношенню до іншого [5].

Таким чином, підсумовуючи все вищезазначене та акцентуючи увагу на юридичному боці функціонування демократичних інститутів, можна зробити висновок, що суверенітет народу чи нації—це те саме, що і суверенітет держави. І навпаки, державний суверенітет за своєю сутнісною характеристикою—те саме, що і суверенітет всього народу, який належить державі та формує її, оскільки «верховенство народу», тобто суверенітет останнього, є реалізована державою його воля на основі і в межах конституції.

Література:

1. Короткий Оксфордський політичний словник / За ред. І. Макліна й А. Макмілана; пер. з англ. — К., 2005. — С. 665.
2. Гусарєв С.Д. Державорозуміння і державознавство: діяльнісний та компаративний контексти / С.Д. Гусарєв, О.Д. Тихомонов // Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна. Збірник наукових статей / Гол. ред А. Мелешевич .
3. Конєв Ф.Ф. Суверенітет: народний или національний? / Ф.Ф. Конєв // Конституционное и муниципальное право. —2005. —№6. —С. 5-7.
4. Черепанов В. А. О суверенности субъекта РФ / В. А. Черепанов // Закон и право. — 2003. —№ 9. — С. 3-6.
5. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. —№ 30. — Ст. 141.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ДОСТОВІРНОСТІ ПОКАЗАНЬ СВІДКІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Хімін Ю.С.

*студентка юридичного факультету
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

У ст. 94 КПК України закріплений, так званий, алгоритм дослідження доказів, що проявляється в наступному: кожен доказ послідовно відпрацьовується на предмет належності, потім допустимості, що дає можливість визначити коло доказів, що перевіряються на предмет достовірності. У випадку, якщо доказ попередньо визнається недопустимим чи не належним, перевірка на предмет достовірності не проводиться. Докази, які відповідають зазначеним критеріям, в сукупності перевіряються на предмет достатності. В даному алгоритмі, з усіх критеріїв оцінки доказів, найбільш проблемною є оцінка достовірності [1, с.324].

Оцінка доказів щодо їх достовірності здійснюється під час процесуальних дій, висунення версій, прийняття процесуальних рішень і завершується лише в із формулюванням остаточних висновків у справі. Загалом оцінка достовірності доказів, зокрема показів свідків полягає у визначенні особи, яка володіє відомостями і її спроможності давати правдиві та повні показання, аналізі змісту відомостей щодо чіткості та протиріч, прогалин, послідовності чи повноти викладення, зіставленні інформації отриманої з різних процесуальних джерел. Під час дослідження показань свідків на предмет достовірності, на думку теоретиків, потрібно віддавати пріоритет психологічним та фізіологічним чинникам, а саме: сприйняття, запам'ятовування фактів особою та можливість відтворення інформації щодо них, переживання чи умови, що можуть послабити процес запам'ятовування чи відтворення інформації, умови в яких відбувається

відтворення інформації на допиті, вплив інших очевидців події на даного свідка та його зацікавленість в результаті вирішення справи [2, с.191].

Над проблемою перевірки показів свідка на предмет достовірності працювали О. С. Александрова, В. В. Вапнярчука В. П. Гмирка, Х. Р. Слюсарчук, А. С. Степаненкао М. Є. Шумило, та ін [3, с.89-96].

Як зазначає М. Є. Шумило, оцінка достовірності показань свідка залежить від:

- характеру показань свідка, логічності, повноти та чіткості викладу.

- особи свідка, що має значення для оцінки його показань, – наявність зацікавленості в результатах провадження, службових, родинних взаємин з іншими учасниками процесу, його психологічні особливості, здатність сприймати і давати правдиві показання, репутація свідка, характеристика як члена суспільства тощо;

- співвідношення показань свідка з іншими доказами у провадженні з метою з'ясування суперечностей або узгодженостей між ними. Все це дає змогу дати відповідь на два запитання: чи можна вважати показання свідка достовірними; чи наявні насправді факти, викладені в показаннях [4, с. 206-213].

Проаналізувавши положення чинного КПК, що стосуються джерел доказів, та теоретичні положення, можна говорити про велику кількість рекомендацій щодо перевірки показів свідка на предмет достовірності, які мають свої особливості. Тому, ми вважаємо, що необхідно виокремити універсальні положення щодо оцінки показань свідка. Серед таких положень, ми хочемо зазначити наступні:

1. Показання свідка, в першу чергу , як і інші докази, підлягають дослідженою на предмет допустимості та належності, і тільки потім на предмет достовірності.

2. Покази свідка , тобто фактичні дані які в них містяться підлягають порівняльному аналізу із фактичними даними, отриманих з інших процесуальних джерел доказів. Це пояснюється тим , що достовірність як властивість доказів виникає, встановлюється та існує в рамках системи доказів [5, с.216].

3. Недостовірність показань свідка не може підтверджуватись його репутацією, зокрема засудженням за шахрайство, обман чи за завідомо неправдиві показання, оскільки це не є самостійною підставою для оцінки його показань.

4. За наявності прогалин, неточностей чи протиріч в ораних відомостях не ж підставою для визнання всіх фактичних даних,що містяться в показаннях недостовірними. Показання можуть частково або повністю недостовірними, так і інші докази, яким вони протирічать, можуть бути повністю або частково недостовірними [6, с. 215].

5. Взаємозалежність показань свідків з «чужих слів» із первинним джерелом відомостей. Дане положення розкриваються через таку тезу: якщо першоджерело показань із чужих слів є недостовірним- показання свідка визнаються такими, що містять недостовірні відомості.

Література:

1. Удалова Л. Д. Теорія та практика отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України: монографія. К.: А. В. Паливода, 2005. 324 с.

2. Чупрікова І. Л. Допустимість доказів у світлі нового кримінального процесуального кодексу: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. 191 с.

3. Шило О. Особливості правового регулювання використання показань у доказуванні в кримінальному провадженні. Право України. 2014. № 10. С. 89–96.

4. Шумило М. Є. Докази досудового і судового провадження в КПК: співвідношення та їх функціональне призначення. Право України. 2013. № 11. С. 206–213.

5. Юридические основания достоверности доказательств / сост. Н. А. Терновский; под. ред. и с предисл. В. А. Томсинова. М.: Зерцало, 2011. 216 с.

6. Сівочек С. М. Оцінка джерел доказів у кримінальному процесі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К.: Національна академія внутрішніх справ, 2003. 215 с.

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФАРМАЦІЄЮ

Ховпун О. С.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального права,*

процесу та криміналістики

Академії праці, соціальних відносин і туризму,

м. Київ, Україна

У статті 4 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» вказані основні принципи охорони здоров'я в Україні [1]. Аналіз положень цього закону, а також інших правових норм, що регулюють фармацевтичну діяльність в Україні, дає підстави визначити такі принципи державного управління фармацією: 1) визнання фармації одним із пріоритетних напрямів діяльності суспільства і держави в рамках сфери охорони здоров'я; 2) створення сприятливих умов для прогресивного розвитку фармації; 3) пріоритет суспільно корисної мети охорони здоров'я людини над метою отримання прибутків у фармацевтичній діяльності; 4) забезпечення необхідними лікарськими засобами соціально незахищених верств населення; 5) забезпечення наявності, доступності, безпечності та якості лікарських засобів та імунологічних препаратів; 6) забезпечення відкритості та прозорості, антикорупційної спрямованості управлінських процесів та процедур у фармації; 7) організація високоякісної освіти фармацевтичних працівників; 8) дотримання належних практик фармацевтичної діяльності відповідно до міжнародних стандартів; 9) невідворотність юридичної відповідальності за правопорушення у фармації.

Розкриємо наведені принципи державного управління фармацією більш детально. Так, визнання фармації одним із пріоритетних напрямів діяльності суспільства і держави в рамках сфери охорони здоров'я впливає зі ст. 3 Конституції України, де вказано, що людина, її життя і здоров'я, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною

цінністю [2]. Крім того, у ст. 4 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» теж визначено, що охорона здоров'я визнається пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави [1]. Як відомо, фармація є складовою охорони здоров'я.

Створення сприятливих умов для прогресивного розвитку фармації проявляється у можливостях та реальній здатності органів державної влади і місцевого самоврядування створювати господарюючі суб'єкти, що займаються фармацевтичною діяльністю. Крім того, держава має можливості економічної підтримки суб'єктів фармацевтичної діяльності через державні закупівлі лікарських засобів, а також завдяки участі у державній програмі «Доступні ліки». Також державні органи здійснюють ліцензування і акредитацію, в тому числі й аптечних закладів.

Пріоритет суспільно корисної мети охорони здоров'я людини над метою отримання прибутків у фармацевтичній діяльності виявляється насамперед у соціальній спрямованості фармацевтичного бізнесу. Адже коли йдеться про здоров'я людини, необхідність лікування лікарськими засобами, то на перше місце у державі ставиться мета збереження життя та здоров'я людини, а не отримання прибутку. Держава встановлює відповідні правові норми, які захищають такі непорушні основи. Тому у ст. 78-1 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», встановлено певні професійні обмеження для медичних і фармацевтичних працівників. Зокрема, фармацевтичні працівники не мають права на вимогу споживача під час реалізації (відпуску) лікарського засобу не надавати або надавати недостовірну інформацію про наявність у певному аптечному закладі лікарських засобів з такою самою діючою речовиною (за міжнародною непатентованою назвою), формою відпуску та дозуванням, зокрема приховувати інформацію про наявність таких лікарських засобів за нижчою ціною [2]. Хоча така поведінка в ринкових відносинах не відповідає принципу «збільшення середнього чеку», однак детермінує пріоритетність життя та здоров'я людини порівняно з іншими, наприклад, ринковими інтересами. Зазначене виражає квінтесенцію державного регулювання фармацевтичних правовідносин.

Принцип забезпечення необхідними лікарськими засобами соціально незахищених верств населення впливає зі ст. 1 Конституції України, яка чітко закріплює, що Україна, крім інших характеристик, є соціальною державою. Соціальним законодавством України також передбачено пільгові умови забезпечення ліками деяких соціально незахищених верств населення, зокрема осіб з інвалідністю, учасників бойових дій, ветеранів праці, осіб похилого віку та інших соціальних груп. Крім того, державною програмою «Доступні ліки» регламентовано порядок відпуску лікарських засобів, які лікують серцево-судинні хвороби, цукровий діабет, бронхіальну астму.

Принцип забезпечення наявності, доступності, безпечності та якості лікарських засобів та імунологічних препаратів є також одним із основоположних принципів державного управління фармацією, адже в разі його недотримання взагалі зникає будь-який сенс державного управління фармацією, оскільки не буде досягнуто мети державного управління фармацевтичною галуззю – забезпечення населення доступними, безпечними та якісними лікарськими засобами і імунологічними препаратами. Над втіленням у життя цього принципу працює ціла система органів публічної влади. Так, одним із основних завдань МОЗ України є забезпечення населення якісними, ефективними та безпечними лікарськими засобами, створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також безпечних медичних виробів та косметичної продукції (аз. 3 п. 3 Положення про МОЗ України) [3]. Зі свого боку одним із основних завдань Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками є реалізація державної політики у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, медичних виробів та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також внесення МОЗ України пропозицій щодо формування державної політики у зазначених сферах [4].

Принцип забезпечення відкритості та прозорості, антикорупційної спрямованості управлінських процесів та процедур у фармації означає, що всі

управлінські процеси у фармації відбуваються відкрито та прозоро, під контролем громадськості, з вільним доступом до публічної інформації та з діючими антикорупційними політиками та стандартами. Так, відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» у будь-яких юридичних особах, в тому числі і аптечних закладах, періодично має проводитись оцінка корупційних ризиків із залученням громадськості [5]. Рішення про проведення такої оцінки, а також звіт про оцінку корупційних ризиків мають бути опубліковані на офіційному сайті такої юридичної особи. Вказані заходи здійснюються насамперед з метою інформування громадськості про існуючі корупційні ризики, шляхи їх подолання та врахування зазначених ризиків при складанні щорічного плану заходів із питань запобігання, виявлення та протидії корупції.

Принцип організації високоякісної освіти фармацевтичних працівників також є дуже важливим, адже правильна та злагоджена робота фармації загалом неможлива без належним чином підготовлених, висококваліфікованих фармацевтичних працівників. В Україні налагоджена система підготовки саме таких спеціалістів, що свідчить про значну популярність вітчизняних закладів вищої освіти, які готують фармацевтичні кадри, серед іноземних здобувачів вищої освіти. Крім того, українська система фармацевтичної освіти одна з небагатьох у світі, що передбачає обов'язкові ліцензійні інтегровані іспити «Крок».

Принцип дотримання належних практик фармацевтичної діяльності відповідно до міжнародних стандартів передбачає гармонізацію українського фармацевтичного законодавства з європейським, слідування певним загальноєвропейським технологіям провадження фармацевтичної діяльності. Так, Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками відповідно до покладених на неї завдань здійснює державний контроль за дотриманням вимог законодавства щодо забезпечення якості та безпеки лікарських засобів і медичних виробів на всіх етапах обігу, у тому числі правил здійснення належних практик (виробничої, дистрибуторської, зберігання, аптечної) [4].

Принцип невідворотності юридичної відповідальності за правопорушення у фармації є універсальним принципом права, а також актуальним для

правового регулювання будь-якого виду правовідносин, у тому числі і фармацевтичних. Адже для підтримання режиму законності та правопорядку головним є не суворість покарання, а його невідворотність. На прикладах невідворотності покарання у фармації більшої ефективності досягається при проведенні правовиховної та правоосвітньої діяльності, адже суб'єкти правовідносин переважно будуть усвідомлювати дієвість права.

Таким чином, принципи державного управління фармацією є взаємопов'язаними та взаємопохідними. При недотриманні одного принципу буде порушено інші принципи державного управління фармацією, що матиме руйнівну дію на всю систему принципів державного управління фармацією.

Література:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

3. Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України: постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF>.

4. Про затвердження Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками: постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2015 № 647. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/647-2015-%D0%BF>.

5. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ОBOB'ЯЗКІВ БАТЬКІВ ЩОДО УТРИМАННЯ ДИТИНИ В УКРАЇНІ В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

Чернік С. Д.,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна*

Сімейне законодавство незалежної України є результатом багаторічного досвіду правового регулювання особистих немайнових та майнових прав й обов'язків у сім'ї. Перебування при владі в Україні більшовиків призвело до суттєвих змін у законодавстві. У 1917 році було прийнято Декрет «Про громадянський шлюб, дітей і про введення книг актів громадянського стану». Найголовнішими зрушеннями у регулюванні шлюбно-сімейних відносин вважалося те, що жінка звільнялася від економічної, соціальної і духовної залежності. Вона зрівнювалася у правах з чоловіком, враховуючи громадські та політичні. Водночас закріплювався однаковий обсяг особистих немайнових та майнових прав для чоловіка та жінки у шлюбі, вважалося, що вона звільнялася від його влади.

Важливим здобутком Декрету «Про громадянський шлюб, дітей і про введення книг актів громадянського стану» 1917 року стало проголошення принципу одношлюбності як одного з головних принципів сімейного права в цілому. Так, Декрет встановлював, що працівники державних органів реєстрації актів цивільного стану не мали права прийняти заяву про реєстрацію шлюбу від особи, яка на цей момент перебуває в іншому шлюбі. Слід відмітити, що на зміну повній батьківській владі над дітьми, яка існувала до цього часу, встановлював обов'язок їх виховання, враховуючи бажання та інтереси дітей й суспільства. В державі запроваджувався однаковий правовий статус для позашлюбних дітей та дітей, народжених у шлюбі, забезпечувалася можливість

встановлення батьківства у суді та як наслідок стягнення з визнаної батьком особи аліментів [1].

Наступним важливим документом у формування сімейного законодавства став Сімейний кодекс УСРР 1919 року. Вагомим здобутком було закріплення на державному рівні однакових для обох батьків прав і обов'язків щодо дітей, інституту позбавлення батьківських прав, принципу роздільності майна батьків та дітей, котрий у зв'язку з громадянською війною не набув поширення. Сімейне законодавство національно-державних утворень у період національно-визвольних змагань й до встановлення радянської влади в Україні скасовувалося владою рад і фактичного впливу на розвиток законодавства про сім'ю після 1920-1921 рр. вже не мало [2].

Після створення Радянського Союзу у 1922 році розпочалося формування єдиного сімейного законодавства. В 1923 році, враховуючи необхідність оновити правове регулювання окремих шлюбно-сімейних відносин, Народний комісаріат юстиції УСРР вирішив розпочати підготовку до прийняття нового Сімейного кодексу. У результаті цього, 30 травня 1926 р. Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УСРР був схвалений. За структурою він поділявся на п'ять розділів: про сім'ю; про опіку та піклування; про шлюб; про зміну громадянами своїх прізвищ та імен; про визнання особи безвісно відсутньою або померлою. Основні засади та керівні ідеї Кодексу ґрунтувалися на уже існуючих в попередніх нормативно-правових актах положеннях [3].

Відмітимо, що після прийняття першого радянського Кодексу про сім'ю у 1919 р. поступово відбувалася уніфікація законодавства через видання нормативно-правових актів, які діяли на території всього СРСР. Після набрання чинності Кодексу законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УСРР 30 травня 1926 року, посилювалися гарантії майнових і особистих прав членів сім'ї, перш за все, жінок і дітей, та відбулося повне зрівняння позашлюбних дітей зі шлюбними, досить детально регламентуючи порядок встановлення батьківства щодо позашлюбних дітей. Зокрема, була прийнята постанова Центрального Виконавчого Комітету та Ради Народних Комісарів «Про заборону

абортів, збільшення матеріальної допомоги породіллям, встановлення державної допомоги багатодітним, розширення сітки пологових будинків, дитячих ясел і дитсадків, посилення кримінального покарання за несплату аліментів і про деякі зміни в законодавстві про розлучення» від 27 червня 1936 р. [4].

Друга світова війна кардинально змінила життя кожного громадянина, в тому числі у сфері сімейних відносин. До сімейного законодавства були внесені зміни, які стосувалися укладання та розірвання шлюбу, правового статусу дітей, народжених від батьків, які не перебувають між собою у шлюбі. Так, Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про збільшення державної допомоги вагітним жінкам, багатодітним і самотнім матерям, посилення охорони материнства і дитинства, про встановлення почесного звання «Мати-героїня» і заснування ордена «Материнська слава» та медалі «Медаль материнства» від 8 липня 1944 р. не визнавав правовий зв'язок між позашлюбною дитиною та її батьком, а походження дитини встановлювалося лише по лінії матері. Водночас скасовувалася норма, яка надавала можливість самотній матері подати позов до суду з вимогою встановити факт батьківства й призначити аліменти на позашлюбну дитину. Окрім цього, визначалося, що при реєстрації народження позашлюбної дитини їй надається прізвище своєї матері та присвоюється ім'я, по батькові за вказівкою матері [5]. Отже, цей указ фактично унеможлилював реалізацію особистих немайнових та майнових прав дітей, народжених поза шлюбом.

Початок десталінізації позитивно вплинув на правове регулювання шлюбно-сімейних відносин в Україні. Зокрема, у 1953 р. скасовано заборону шлюбів між радянськими та іноземними громадянами, закріплювався обов'язок батьків утримувати власних дітей до 18-річного віку [6]. Новий Кодекс про шлюб та сім'ю УРСР від 20 червня 1968 р. мав на меті зміцнювати сім'ю та забезпечувати охорону прав матері та дитини. Відповідно закріплювалися обов'язки батьків щодо виховання дітей: піклування про стан здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, підготовка до їх майбутньої праці.

Таким чином, Декрет «Про громадянський шлюб, дітей і про введення книг актів громадянського стану» 1917 року та Сімейний кодекс УСРР 1919

року започаткували формування радянського сімейного законодавства в Україні та закріпили основоположні принципи, зокрема рівності прав жінок та чоловіків, одношлюбності тощо. Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УСРР 30 травня 1926 року розширював права дітей, зрівнював права дітей, народжених у шлюбі та поза ним. Законодавство воєнного періоду закріплювало порядок визнання походження дитини за її матір'ю й обмежувало право дитини на належне утримання від її батька. Кодекс про шлюб та сім'ю УРСР від 20 червня 1968 р. став важливим етапом розвитку сімейного законодавства в Україні та визначив порядок встановлення походження дитини й основні обов'язки батьків щодо утримання своїх дітей.

Література:

1. Сімейне право України: підручн. / за ред. Гопанчука В. С. К. : Істина, 2002. 299 с.

2. Сімейний кодекс УСРР 1919 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-19> (дата звернення: 5.04.2020).

3. Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УСРР 30 травня 1926 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2006-07> (дата звернення: 5.04.2020).

4. Баранова Л.М., Жилінкова Л.М. Сімейне право України: підручник . За заг. ред.. В.І. Борисової та І.В. Жилінкової. 3-тє вид., переробл. і допов. Київ, 2011. 264 с.

5. Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про збільшення державної допомоги вагітним жінкам, багатодітним і самотнім матерям, посилення охорони материнства і дитинства, про встановлення почесного звання «Мати-героїня» і заснування ордена «Материнська слава» та медалі «Медаль материнства» (8 липня 1944 р.). URL: <https://lawbook.online/derjavi-prava-istoriya/ukaz-prezidiji-verhovnoji-radi-srsr-pro-64997.html> (дата звернення: 5.04.2020).

6. Кодекс законів про шлюб та сім'ю України від 20 червня 1969 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/2006-07> (дата звернення: 5.04.2020).

БЕЗАЛЬТЕРНАТИВНЕ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ:
КОНСТИТУЦІЙНО ЧИ НІ?

*Шумський О. А.,
студент юридичного факультету
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

У Кримінальному процесуальному кодексі України до недавнього часу існувало досить дискусійне положення (ч. 5 ст. 176), яке передбачало, що до осіб, які підозрювались у вчиненні злочинів проти національної безпеки, злочинів, пов'язаних з тероризмом, а також злочинів, передбачених ст. 260, 261 КК України, може бути застосовано лише такий запобіжний захід як тримання під вартою. Українські науковці протягом тривалого часу не могли дійти до спільної думки щодо конституційності даної норми. У червні 2019 року КС України було прийнято Рішення, яким дане положення було визнано неконституційним. Але не всі судді КС України підтримали його: Первомайський О. О. та Сліденко І. Д. висловили свої Окремі думки, які суттєво відрізняються від прийнятого Рішення.

Що ж, давайте розберемося, чи дійсно положення ч. 5 ст. 176 КПК України слід вважати неконституційним. У ч. 1 ст. 183 КПК України передбачається, що тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується лише у разі, коли прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим ст. 177 КПК України. Виняток із цього правила, згідно Кодексу, становить ч. 5 ст. 176 КПК України. Виходячи з цього, ми бачимо, що протиріч у Кодексі стосовно даного питання немає. З цим більша частина науковців погоджується. Що ж стосується співвідношення даної норми з Конституцією України та актами міжнародного законодавства, то в даному випадку думки вчених розділяються на дві сторони. У своїй роботі я хотів би

навести аргументи, які спростовують чи підтверджують неконституційність безальтернативного тримання під вартою.

До аргументів, які свідчать про неконституційність безальтернативного тримання під вартою, можна віднести такі:

1) Положення ч. 5 ст. 176 КПК України є дискримінаційним по відношенню до осіб, яких стосується дана норма, так як у подібних ситуаціях, коли особа підозрюється у вчиненні злочину такого ж ступеню тяжкості як і будь-який із злочинів, передбачених ч. 5 ст. 176 КПК України, має місце альтернатива у виборі запобіжного заходу, який може бути застосований до підозрюваного. У випадку ж застосування цієї статті до підозрюваного можливо застосувати лише такий запобіжний захід як тримання під вартою [4; 7].

2) У даній ситуації має місце порушення права особи на свободу та особисту недоторканість, передбаченого ст. 29 Конституції України та іншими міжнародно-правовими актами. Це порушення проявляється у тому, що суддя має у будь-якому випадку застосувати до особи, яка підозрюється запобіжний захід у вигляді позбавлення волі. Це свідчить про те, що рішення суду щодо вирішення даного питання можуть бути невмотивованими, так як у судді відсутня необхідність у доведенні необхідності застосування тримання під вартою у разі, якщо особа підозрюється у вчиненні злочинів, передбачених ч. 5 ст. 176 КПК України [4; 7].

3) Відсутність альтернативи у виборі запобіжних заходів при призначенні підозрюваному тримання під вартою є порушенням норм міжнародного права. На підтвердження даної тези можна звертатись до таких рішень ЄСПЛ як «Хайредінов проти України» від 14 жовтня 2010 року, «Харченко проти України» від 10 лютого 2011 року [4].

4) При застосуванні ч. 5 ст. 176 КПК України порушується принцип пропорційності, що є невід'ємною складовою верховенства права. Відповідно до даного принципу, тримання під вартою повинно бути обґрунтованим та має бути дотриманий баланс між метою застосування запобіжного заходу такого виду і правом особи на свободу та особисту недоторканість [4]. У випадку

застосування ч. 5 ст. 176 КПК України принцип пропорційності може нівелюватися під час прийняття рішення судом, так як суд може не обґрунтовувати доцільність застосування тримання під вартою, тому що даний запобіжний захід буде застосований у будь-якому випадку.

5) Дана норма була закріплена у КПК України з метою прискорити розслідування щодо даної категорій злочинів, підвищити рівень їх розкриття. Закріплення даної норми мало наслідком збільшення випадків свавілля з боку слідчих під час здійснення досудового розслідування, так як у них буде більше важелів на підозрюваних у вчиненні злочинів, передбачених у ч. 5 ст. 176 КПК України [8].

6) Даною нормою порушується принцип презумпції невинуватості, так як відповідно до цих положень підозри у вчиненні злочину достатньо для того, щоб відправити особу за ґрати у приміщення слідчого ізолятора. Виходячи з цього немає необхідності навіть доводити вину особи у вчиненні даних злочинів, що прямо свідчить про ігнорування презумпції невинуватості. Законодавець, запроваджуючи дану норму, грубо кажучи, ввів у КПК України презумпцію тривання під вартою [9].

Незважаючи на широкий перелік думок, які висловлюються проти безальтернативного тримання під вартою, у літературі можна знайти й протилежні цьому аргументи, що також є достатньо обґрунтованими. Серед них можна виокремити такі:

1) Легітимною метою внесення змін до КПК України шляхом доповнення ст. 176 частиною 5 у 2014 році була суспільна необхідність у захисті суверенітету та територіальної цілісності України та забезпеченні потреби у забезпеченні державної (національної) безпеки. Тримання під вартою як єдиний запобіжний захід для підозрюваних у даних злочинах можна вважати єдиним легітимним засобом досягнення даної мети, так як інші запобіжні заходи не в змозі повністю сприяти її досягненню [5].

2) Окремі дослідники вказують на те, що при застосуванні ч. 5 ст. 176 КПК України відсутня альтернатива, але це не так. Суд дійсно може обрати

лише тримання під вартою серед переліку запобіжних заходів, але при цьому у суду залишається право на відмову у задоволенні клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, тобто альтернатива завжди є. Виходячи з цього можна спростувати й думку про те, що ухвали про застосування тримання під вартою до підозрюваних у вчиненні злочинів, зазначених у ч. 5 ст. 176 КПК України, завжди будуть невмотивовані [10].

3) При аналізі ч. 5 ст. 176 КПК України також необхідно враховувати, що вона ставить на меті забезпечення безпеки держави в цілому. А тому не потрібно ставити на перше місце індивідуальну свободу конкретної особи, коли йде мова про існування суверенної держави [6].

Отже, беручи до уваги усі аргументи «за» і «проти» визнання неконституційним безальтернативного тримання під вартою, можна сказати, що обидві позиції є достатнім чином обґрунтовані. На моє суб'єктивне бачення, у цей період часу, коли наша країна перебуває у стані війни, існування даної норми є суспільно необхідним для того, щоб правосуддя при розгляді справ, передбачених ч. 5 ст. 176 КПК України, було ефективним, та задля унеможливлення зловживань з боку осіб, які підозрюються у злочинах, передбачених ст. ст. 109-114-1, 258-258-5, 260, 261 КК України.

Література:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 16 січ. 2020 р.: (офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2020. – 420 с. – (Кодекси України)

3) Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 6 лют. 2020 р.: (офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2020. – 264 с. – (Кодекси України)

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Ковтун Марини Анатоліївни, Савченко Надії Вікторівни,

Костоглодова Ігоря Дмитровича, Чернобука Валерія Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-19#top>.

5. Окрема думка судді Конституційного Суду України Первомайського О.О. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Ковтун Марини Анатоліївни, Савченко Надії Вікторівни, Костоглодова Ігоря Дмитровича, Чернобука Валерія І [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na07d710-19#n2>

6. Окрема думка судді Конституційного Суду України Сліденка І.Д. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Ковтун Марини Анатоліївни, Савченко Надії Вікторівни, Костоглодова Ігоря Дмитровича, Чернобука Валерія Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини п'ятої статті 176 Кримінального процесуального кодексу України [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nb07d710-19#n2>

7. Ковальов С. Безальтернативне тримання під вартою є наругою над правами людини [Електронний ресурс] / С. Ковальов // Закон і бізнес. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://zib.com.ua/ua/137883-bezalternativne_trimannya_pid_vartoyu_e_narugoyu_nad_pravami.html.

8) Глушко І. Сам факт підозри або обвинувачення в певних злочинах не може виправдовувати необхідність узяття особи під варту [Електронний ресурс] / І. Глушко // Закон і бізнес. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://zib.com.ua/ua/137563-sam_fakt_pidozri_abo_obvinuvachennya_u_pevnihi_zlochinah_ne_m.html.

9) Татаров О. Безальтернативність тримання під вартою порушує презумпцію невинуватості та призводить до свавільного застосування заходів

примусу [Електронний ресурс] / О. Татаров // Закон і бізнес. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://zib.com.ua/ua/137562-bezalternativnist_triman-nya_pid_vartoyu_prizvodit_do_svaviln.html.

10) Право та державне управління : збірник наукових праць / [за ред. О. В. Покатаєвої]. У 2-х томах. – Запоріжжя : КПУ, 2018. – № 3 (32). – Т. 1. – с.111-118

